

Жадид

Tilda, fikrda, ishda birlik!

2024-yil
10-may
№ 20(20)

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

O'ZBEKISTON XALQIGA BAYRAM TABRIGI

Aziz vatandoshlar, muhtaram faxriylar!

Bugungi shonli bayram – 9-may – Xotira va qadrash kuni hamda ikkinchi jahon urushida qozonilgan buyuk g'alabaning 79 yilligi munosabati bilan mo'tabar faxriyalarimizi, ko'p millatli butun xalqimizni samimiy muborakbod etib, barchangizga o'zimming chuqur hurmatim va ezgu tilaklarimni bildiraman.

Ushbu qutlug' kunda insoniyat tarixidagi eng dahshatli urushda jasorat ko'satib, bashariyatni fashizm balosidan saqlab qolgan qahramon otobobolarimiz hamda front ortida mardona mehnat qilib, g'alabani ta'minlashga munosib hissa qo'shgan mard va olijanob yurdoshlarimiz xotirasiga yuksak humrat-ehtirom baje keltiraman.

Jang maydonlaridan omon qaytib, mamlakatimiz ravnagi yo'lida fidokorona xizmat qilgan, bugungi kunda ezgu duolari bilan hayotimizning fayz-u farishasi bo'lib kelayotgan qadri urush va mehnat faxriyalariga cheksiz tashakkurimiz izhor etamiz.

Ayni vaqtida mustaqillig yillarda Vatanimiz ozodligi, xalqimizning tinchligi va osoyishtaligini himoya qilish hamda o'z xizmat burchini ado etish yo'lida halok bo'lgan jasur harbiyalarimiz xotirasini minnatdorlik bilan esga olamiz.

Qadri do'star!

Bugun barcha shahar va qishloqlarimizda o'tkazilotgan tadbirlarda bu mudhish urush el-yurtimiz uchun qanday misliz talafot va musibatlar olib kelganini yana bir bor yodga olishimiz tabiyidir. O'sha og'ir yillarda frontga safarbar etilgan **1 million 950 mingdan** ziyod o'zbekistonlik jangchilarindan **538 mingdan** ko'prog'i halok bo'lgani, **158 mingdan** ortigi bedarak yo'qolgan, **870 mingdan** oshig'i turli jarohatlar olgani, **60 ming** nafradan ziyodi esa noqiron bo'lib qaytgani bu g'alaba biz uchun naqadar qimmatga tushganini yaqqol ko'satib turibdi. Ana shu qirg'inbarot urush xalqimiz qalibida qoldigan bitmas jarohatni, oradan shuncha vaqt o'tgan bo'lsada, hamon unutib bo'lmaydi.

Urush davrida **214 ming** askar va ofitserlarimiz jangovar orden va medallar bilan taqdirlangan, ularning **301 nafari** Sovet Ittifoqi Qahramoni unvoniga,

70 nafari uchala darajadagi "Слава" ("Shuhrat") or-deniga sazovor bo'lgani biz uchun, hech shubhasiz, buyuk g'alabaning eng yorqin sahifalarini tashkil etadi.

Metin irodali xalqimiz o'sha tahlikali yillarda front ortida sabot va matonat bilan mehnat qildi. Sanoat korxonalarining faoliyati front ehtiyojlar uchun yo'naltirildi. Urush alangasi ichida qolgan hududlardan mamlakatimizga **170 dan** ortiq zavod va fabrika ko'chirib keltirildi va qisqa muddatda ularning faoliyati qayta tiklandi. El-yurtimiz front uchun juda katta miqdorda harbiy texnika, quroq-yarog', dori-darmon, kiyim-kechak, oziq-ovqat va boshqa zarur mahsulotlar yetkazilishini berdi.

O'zbekiston aholisi 1941-1943-yillarda mudofaa fondiga **475 million** rubldan ortiq mablag'ni, **22 million** rublik qimmatbaho shaxsiy burchinlarini ixtiyoriy ravishda topshirgani g'alabani yaqinlashtirishga yana bir muhim hissa bo'lib qo'shildi.

Xalqimiz yuksak odamiylik fazilatini namoyon etib, urush hududlaridan evakuatsiya qilingan **1 million 500 mingga** yaqin insonga boshpana berdi. Otanosal judo bo'lgan **250 ming** nafar yetim bolalariga mehr-oqibat ko'satib, so'nggi burda nonini ham ular bilan braham ko'rdi.

Aziz vatandoshlar!

Azim poytaxtimiz Toshkent shahrida xalqimiz jasoratingi temsili sifatida buning qilingan muhtasham "G'alaba bog'i" yodgorlik majmuasi qisqa vaqt ichida qutlug' qadamjoga aylandi.

Shu kungacha bu yerga **2 million 200 ming** nafradan ziyod ziyoratchi tashrif buyurib, uni katta qiziqish va e'tibor bilan tomosha qilgani ham bu fikrni tasiqlaydi. Majmuua jamoasi tomonidan **ellikka yaqin** kitob-albom va monografiyalarni, noyob hujjatlar to'plamlari yaratilib, hozirga qadar noma'lum bo'lgan yuzlab tarixiy faktlar aniqlanib, jamoatchilikka yetkazildi.

"Bobomni izlayman" loyihasi doirosida urushda ishtirok etgan **2 million nafarga** yaqin vatandoshlarimiz ro'yxati shakllantirildi. Yurdoshlarimizdan kelib tushgan **300 dan** ziyod murojaatlar bo'yicha urushda bedarak ketgan **200 nafar** jangchining taqdiriga oid muhim ma'lumatlar to'plandi.

Muhtaram do'star!

Bugungi bayram munosabati bilan jonajon O'zbekistonimizda xotira marosimlari, turli madaniy-ma'rifiy tadbirlar, "uch avlod uchrashuvlari" o'tkazilmoqda. Tegishli vazirlik, idora va tashkilotlar, harbiy qismalar rahbarlar ishtirokida urush va mehnat faxriyari, mustaqillik yillarda xizmat burchini barajarish chog'iida halok bo'lgan harbiy xizmatchilar va huquq-tartibot idoralari xodimlarining oila a'zolariga tabrik va sovg'alar topshirishga bag'ishlangan marosimlar vaziyatda o'tkazilmoqda.

Muhtaram urush faxriyari xalqimizning doimiy e'tibori va e'zozida bo'lib kelmoqdar. Jumladan, yolg'iz yashayotgan urush va mehnat faxriyari, istiqolimiz himoyasi yo'lida halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning uy-joylari ta'mirlanib, obod qilinmoqda. Ikkinchi jahon urushi qatnashchilar va nigonlarining har biriga patronaj xizmati va zarur tibbiy muolajalar ko'satilmoqda. Ular o'z xohishlariga ko'ra sanatoriylarda davolashmoqda.

Hech shubhasiz, biz bugungi ozod va erkin ha-yot uchun aziz jonini ayamasdan kurashgan bunday ulug' insonlar oldida doimo qarzdormiz, ular uchun bundan buyon ham barcha sharoitlarni yaratib beramiz.

Hozirgi g'oyat murakkab va tahlikali zamonda yoshlarimizni vatanparvarlik ruhidha tarbiyalash, farzandalarni turli zararli ta'sirlardan himoya qilish, bebaboy boyligimiz bo'lgan tinchlik va barqrarlikni, millatlar va dinlарar do'stilik va ahillikni atrashdek o'ta muhim vazifalarini bajarishda qahramon faxriyalarimizning jasorati, shonli an'analarini biz uchun hamisha ibrat maktabi bo'lib xizmat qiladi. Biz ular-dan ruh va kuch olib, Vatan himoyachilarini, tinchlik posbonlari, Yangi O'zbekiston bonyodkorlari bo'lishdek yuksak burchimizni, albatta, sharaf bilan ado etamiz.

Aziz va muhtaram yurdoshlar!

Siz, azizlarni bugungi ulug' ayyom bilan yana bir bor chin qalbimidan tabriklayman. Barchangizga sihat-salomatlari, baxt va omad, xonardonlariningizga fayz-u baraka tilayman:

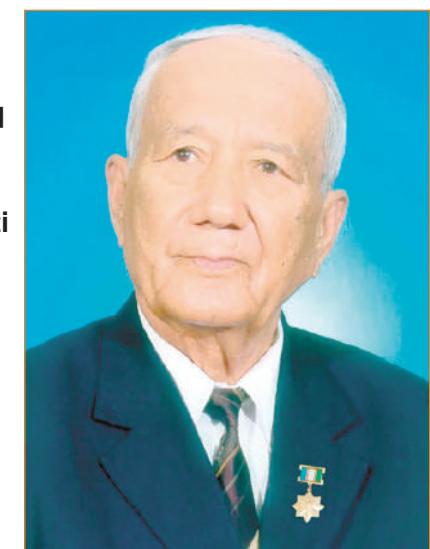
Yurtimiz tinch, xalqimiz doimo omon bo'lsin!

Shavkat MIRZYOYEV,
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti

YODI HAMISHA YODDA

XALQ TAQDIRINI ANGLASH

Esimda, 1981-yilning 17-18-mart kunlari sobiq Ittifoqning o'nlab mashhur adiblari "Sharq mash'ali" deb nom olgan Toshkentga yig'ilib, badiiy adabiyot targ'iboti bo'yicha ulkan anjuman o'tkazishdi. Anjumanda Sarvar Azimov, Rimma Kazakova, Nazir Safarov, Lev Oshanin, Turob To'la, Vladimir Karpov, Rahmat Fayziy va boshqalar so'zga chiqdi. Mashvaratda eng qisqa va lo'nda gapirganlardan biri atoqli qoraqalpoq adibi, ardoqli ustozimiz To'lepbergen Qaipbergenov bo'ldi.

Adib anjuman kun tartibiga "O'z onasini sevmagan, unga loqayd bo'lgan, uni ko'z qorachig'idek asray olmagan insonni inson, yozuvchini yozuvchi deb bo'ladimi!" degan keskin savolni qo'ysi. O'sha chog'lari "Sharq yulduzi" jurnalida uning "Ko'z qorachig'i" romanini bosilayotgan edi. Ko'z qorachig'i desganda adib ona sayyoramizni, ona O'zbekistonimizni, ona Orolimizni nazarda tutgan edi. "Inson umrining ma'nosи, – deydi adib "Qoraqalpoqnom" roman-essesida, – mudom o'z-o'ziga hisob berishi va o'z-o'zini tergab yurishidan iborat. Ana shundagina odam kechmish-kechirmishlariga teranroq nazar tashlaydi. O'z taqdiriga chuqur nazar tashlash esa, xalq taqdirini teranroq anglash demakdir. Axir, har bir odam – xalq taqdirini o'zida muayyan darajada aks ettiruchi ko'zgudir!"

To'lepbergen og'a ko'plab unvonlar, mukofotlar sohibi bo'ldi. Atoqli ustozlarimizdan Abdulla Oripov, Erkin Vohidov, Said Ahmad, Ozod Sharafiddinovdan keyin 2003-yili "O'zbekiston Qahramoni" unvoni bilan taqdirlandi. U 1967-yili Berdaq nomidagi Qoraqalpog'iston, 1971-yili Hamza nomidagi O'zbekiston davlat mukofotlariga ham sazovor bo'ldi. Ustozim "Men – o'z xalqimning sodiq navkariman!" deyishni yaxshi ko'rardi. Sakson bir yillik sermazmun umrining qaymog'ini ana shu ulug' va jabrdiyya xalq xizmatiga baxsh etdi, butun hayoti davomida badiiy ijod bilan shug'ullandi. Asrlar osha sahro mashaqqatlarini boshdan kechirgan, turli talon-u-to'fonlarga duch kelgan matonatlari xalqning "Qoraqalpoq dostoni" nomli solnomalarigini yaratdi. Trilogiya uchun sobiq Ittifoq davlat mukofoti bilan taqdirlandi. Ustoz bilan zamon-dosh bo'lgan adiblardan Chingiz Aytmatov "Alvido, Gulsari" qissasi, Zulfiya opa "Kamalak" she'riy turkumi, Nabi Hazriy "Dengiz cho'qqilardan boshlandi" she'riy to'plami, Abdijamil Nurpeisov "Qon va ter" triligi, Fozil Iskandar "Chegemlik Sandro" romanini uchun ana shu nufuzli siylovga musharrab bo'lgan edilar.

(Davomi 5-sahifada) >

ESSE

"ELNING BAXTI YONMASIN, TINCHLIK BO'LAVERSIN!"

deya duo qiladi Bekchon buva

Daf'atan qulog'imizga g'alati tuyilgan bu duo buvaning xayoliga to'satdan kelmagan – huv uzoqlarda qolgan, bundan roppa-rosa sakson ikki yil avval dunyoning u chekkasida kechayotgan, el-yurt kishilarini tilida vahimalarga chulg'angan urush – la'nati urush deganiga olib keta-yotganlarida Devsolgan qal'aning hamon ko'kka bo'y cho'zib turgan haybatli devorlari tagidan o'tadijan qadim "Xon yo'lli"da eski yuk mashinasi kuzovida tengqurlari bilan bir-birlari pinjiga suqilish-gancha o'tirgan onlarida – ramqa lahzalarda shuurida uyg'ongan va bir umr yodida muhrlangan umidbaxsh tilik bu!

dab chiqarish, yurda tinchlik o'rnatish dolzarb masalaga aylangan, bu jabbada qo'lg'a qurol olib, jasorat ko'satish har bir yigitning burchi ekani" haqidagi gapigan.

Uning qulog'iga gap kirmagan, komissariat binosi tash-qarisida to'plangan odamlar orasidan onasini izlagan. Ko'zlaridagi jiqla yoshni ko'ylagining yengiga artgancha karaxt bir holda turgan mushtipar onasini ko'rganida kecha tuni bilan tinim bilmay yo'ga hozirlaganlari – bo'z xaltadagi yeguliklar bir bot-

mon toshdek yelkasini o'yib yuborgan... ***

Hazorasp – ko'p qadim el. Necha ming yillik tarixida ne-ne jang-jadallarni ko'rman. Odamlar tilida Devsolgan (bunday bayhaybat qal'an) odam bolasi tiklaganiga ishonish qiyin-da va yana Sulaymon qal'a deb ataluvchi qadim qal'aning yoshini qadimshunoslar uch ming yildan ziyod deyishadi. Sakkiz yuz yil oldin Sultan Sanjar qo'shini qal'an qamalga olinida el yigitlari salkam yarim yil turib berishgan. O'shan-

da Rashididdin Vatrot tilidan ko'chgan, dushman tarafa o'q-yoyda uchirilgan to'rt satr she'r haqida odamlar hamon faxi bilan aytib yurishadi. To'rt satrda shoir yurtni himoya qilayotgan jasur navkarlar ruhiyatini mohirilish bilan ko'sata olgan. She'r mazmuni taqriban shunday: "Sen qancha urinma, Hazoraspdan bir eshakni ham ololmaysan". (Shoir "ming otiq" ma'nosini bildiruvchi "Hazorasp" atamasi misolida ajoyib so'z o'yini qilgan).

...19 yashar Bekchon safda turarkan, yana rahmatli otasi haqida o'yagan. Otasi Matnazar aka bobolari kasbi – duradgorlik bilan ro'zg'or tebratgan. Sovetlar yurtni o'z ilkiga o'tkazgach, avvalida shirkat, so'ng kolxozi tuzganchalarida tesha-tuzovini yig'ishtirib, hamma qatori kolxoza qilagan.

Matnazar akaning besh o'g'li bor edi: Samandar, Qalandar, Ahmad, Bekchon, Erkaboy. Ularning uchovi taqdiriga qurol tutish – yurtni himoya qilish yozilgan ekan.

(Davomi 3-sahifada) >

G'URUR

Biz bir avlod Vatan haqida otashin she'rler yozdik, jo'shqin qo'shiqlar kuyladik. Ona yurtga muhabbatimizni shunday izhor etdik. Bugun esa Vatan ishqi bilan yashashning mutlaqo boshqacha, yangi bir davri boshlandi. Ertangi kunning egalari bo'lgan yoshlarimiz biz madh etgan sadoqat va burch tushunchalarini amaliy tarzda namoyon etmoqdar, go'yo. Ular butunjahon taraqqiyoti rivojidan ortda qolmaq, har jahada yangiliklar yaratib, mamlakatimizning zamon bilan hamqadamligiga o'z hissalarini qo'shamoqdar. Jumladan, xalqimiz tinchligi va osoyishtaligini ta'min etuvchi mudofa tizimida ham.

YURTIMIZ QUADRATI TIMSOLI

Dunyo bo'ylab kechayotgan global jarayonlar, ayrim o'lkalarda lovvulayotgan urush olovi xavfsizlikni ta'minlashda sobitqadam bo'lishni, ogohlilik va hushyorikni oshirish barobarda jangovar shaylikni mustahkmalash zarurligini ko'satmoqda.

(Davomi 2-sahifada) >

FESTIVAL

"O'RAB OLAY GUL BILAN..."

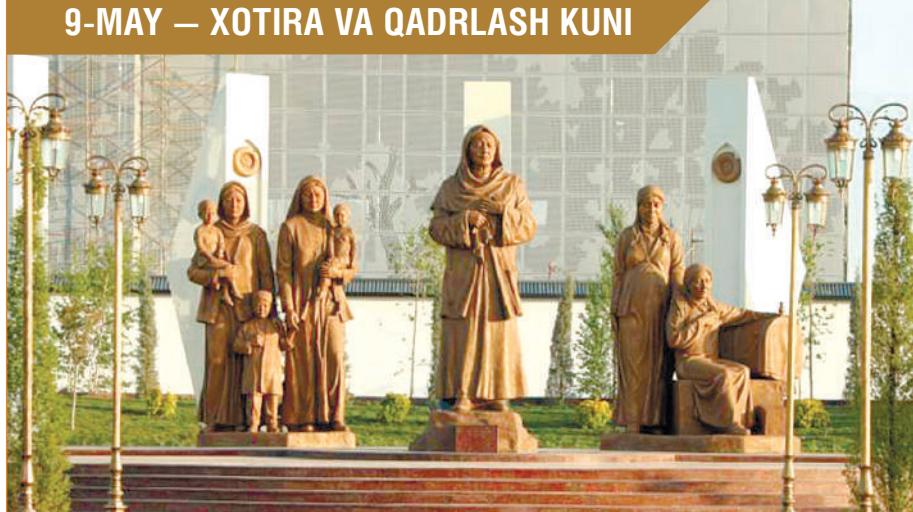
Inson hamisha go'zallikka talpinib yashaydi. Gul-chechaklar esa azaldan muhabbat, poklik va go'zallik ramzi sifatida ardoqlab kelinadi. Sir emas, Namangan ahlining gullarga mehri cheksiz. Shu bois 1961-yildan Namangan shahrida "Gullar festivali"ni o'tkazish an'anaga aylangan. Aslida, bunday gulchilik madaniyatni o'ziga xos tarixga ega.

(Davomi 3-sahifada) >

9-MAY – XOTIRA VA QADRLASH KUNI

O'ZBEK AYOLLARINING MATONATI UNUTILMAYDI

Ikkinci jahon urushining dahshati va fojialari haqida ko'p gapirish mumkin. Bu urushda o'zbek xalqining ham qanchadan-qancha o'g'lonlari qurban bo'ldi. Urush qoldirgan jarohatlar necha yillar o'tsa ham insoniyat xotirasidan o'chmaydi. Buni unutishga avlodlarning haqqi yo'q.

9-may – Xotira va qadrlash kuni munosabati bilan "Nurafshon business city" hududidagi 1,2 hektar maydonda Zulfiya Zokirova nomidagi memorial yodgorlik majmuasi barpo etildi.

Toshkent viloyati Zangiota tumani nomidagi Xonobod qishlog'iда yashagan Zulfiya Zokirova ikkinchi jahon urushida besh o'g'lidan – Isoqjon, Ahmadjan, Mamajon, Vahobjon, Yusufjon dan judo bo'lgan. Urush tufayli, kelinlar beva, nabiralar yetim colgan.

Prezidentimiz tashabbusi bilan Zulfiya Zokirovaning matonati ha-yot yo'li haqida badiy film yaratildi. Bugun O'zbekistonda Zulfiya Zokirovani bilmaydigan, u haqdagi filmni ko'rмаган odam yo'q.

Zulfiya Zokirova oilasi misolda ikkinchi jahon urushi o'zbek xalqiga qanchalik musibat keltirganini tasavvur etish mumkin.

Majmua hududiga 15 turdag'i mingdan ziyod gullar ekildi. Shuningdek, xorijdan keltirilgan 6 xil turdag'i 500 dan ziyod manzaralari nihol hamda 5 mingdan ortiq buta, 100 ga ya-

**A.MUSAYEV,
O'za.**

QADRIYAT

105 yoshida dunyodan o'tgan ammamizning tutdan yasalgan urchug'i bo'lardi. U ip yigirganida ko'z oldimizda kurrai zamin aylanayotganday bo'lib, urchuqning chirillagan ovozidan zavqimiz oshardi. Ammam urchug'ini asrab-avaylab, yosh bolalarga hech ushlatmasdi. Biz opa-singillar uning ko'zini shamg'atal qilib, o'zimizcha urchuq yigirishga urinardik, – deydi Sayxunobod tumani, "Paymard" mahallasida istiqomat qiluvchi taniqli hunarmand Asiba Botirova. – Onamning boshqirdistonlik kursdoshi bo'lardi. U bizga qutida tivit junini jo'natardi. Onam ana shu tivitdan ro'mol, paypoq to'qib berardi. Mahallamiz ayollarining hammasi ham urchuq yigirishini yaxshi bilar, bilmaganlari no'nog hisoblanardi. Onam va ammamdan ko'rib men ham bu hunarga qiziqdim.

O'rta maktabni tugatib, o'qishga kira olmadim. Otam sompson urchuqboshni yasab berdilar. Qishi bilan shu urchuqda ikkita gilam uchun ip yigirib qo'yibman. Birinchi to'qigan gilamchamni akamga sovg'a qilganman.

Urchuqda yigirlgan ipning mustahkamligi yigiruvchining mahoratiga bog'liq. Iqlar ingichka yigirilib, ikki qavat o'ralib, pishitib to'qisla, mahsulot yengil, nafis va bir tekis bo'lib chiqadi.

Bugun zamonaviy asbob-uskunalarda yigirlgan ipda to'qilayotgan gilamlarning turi ko'p. Bi-roq urchuq ipdan to'qigan mahsulotlar o'zining mustahkamligi va rangi uzoq vaqt o'chmasligi bilan ajralib turadi. Zamonaviy mexanik urchuqlar XVIII asrda sanoat rivojlanishi natijasida

YURTIMIZ QUDRATI TIMSOLI

Boshlanishi 1-sahifada.

Shu bois ham milliy armiyamizni eng zamona naviy quroq-aslahalar hamda harbiy texnika bilan ta'minlash va mudofaa sanoatini yanada takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratayapti.

Joriy yilning 2-yanvar kuni mudofaa qurilishi va O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari ni rivojlantrish masalalariga bag'ishlab o'tkazilgan yig'ilishda davlatimiz rahbari tomonidan ushu soha faoliyatini yanada takomillashtirish va mamlakatimizning mudofaa qobiliyatini yuksaltirish bo'yicha qator topshirilgan berilgan edi. Shunga asosan 2-4-may kunlari poytaxtimizda "G'alaba bog'i" yodgorlik majmuasida mudofaa sohasida innovatsion texnologiyalar festivali hamda "Texnofest-2024" mudofaa sanoati amaliy ko'rgazmasi bo'lib o'tdi. Mazkur festivalda yigirma yaqin yirik ishlab chiqarish korxonalar, 50 ta tashkilot vakillari hamda 30 dan ortiq ixtirochilar metallurgiya, kimyo sanoati, to'qimachili-

qin noyob turdag'i archa ko'chatlari o'tqazildi. Hududning 7 ming kvadrat metr maydoniga chim yotqizilib, majmuuaning yon tomoniga Toshkent kanalidan alohida 1,9 kilometr tabiy suv imrog'i tortib kelindi. Ekligan nihol va gullarni tejab sug'orish tizimi yo'nga qo'yildi. Memorial majmuuaning qurilishi va atrofini obodonlashtirish uchun 4,8 milliard so'm miqdorida mablag' surflandi.

Mazkur majmua eng so'lim va sokin joy bo'lishi bilan birga, tarixda sodir bo'lgan mudhish urushdan saboq chiqarib, bugungi tinchlik, osuda hayotga shukrona keltirish, uning qadriga yetish, shu bilan birga o'tganlarga ehtirom va humrat ko'satishiga undovchi maskan bo'lib xizmat qiladi.

Bu yodgorlik majmuyini ziyyarat qilgan, yaratilgan bog'i aylangan insonlarda urushlarga nafrat tuyg'usi uyg'onishi bilan birga buyuk momorlarmiz, ularning mard o'g'lonlari jasorati, matonatidan g'ururlanish hissi ham paydo bo'ladi.

**A.MUSAYEV,
O'za.**

lik sohasiga oid mahsulotlari va modellari bilan ishtirok etdi. Shuningdek, robototexnika, kibersport, dronreysing, 3D modellashtirish, dronlarni loyihalashtirish va dasturlash kabibi yonalishlar bo'yicha ham ko'plab loyihalari namoyish qilishdi.

– Bugungi kunda humratli Prezidentimiz, Qurolli Kuchlari Oliy Bosh Qo'mondoni Shavkat Mirziyoyevning talabi va e'tibori tufayli armiya tizimida juda katta o'zgarishlar yuz beryapti, – dedi iste'fodagi general-polkovnik Rustam Ahmedov. – Men ayniqsa, armiyamiz uchun zarur bo'lgan bir qator zamonaviy quroq-aslahalar o'zimizda ishlab chiqarilayotganini ko'rib juda xursand bo'ldim. Ko'rgazmada har xil turdag'i avtomatlar, robot-askarlar, 30 kilometr balandlik-kacha ko'tarila oladigan uchuvchisiz uchish qurilmalari namoyish etildi. Shubhaisiz, har bir davlatning muhofaza quvvati armiyasining kuch-qudratilgan o'lchanadi. Shu ma'noda, mudofaa sohasiga e'tiborni doimiy ravishda kuchaytirib borish zamon talabidir.

Mudofaa vazirligi, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, Yoshlar ishlari agentligi va boshqa bir qancha tashkilotlar hamkorligida yushtirilgan ko'rgazma va festivalda milliy armiyamizning mudofaa salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladigan istiqbolli yo'nalishlar bo'yicha ishlannalar, yangi loyihalar keng namoyish qilindi. Uch kun davom etgan tadbirda aloqa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalar, o'quv-teknik vositalar,

darhaqiqat, ayni paytda mamlakatda iqtisodiyotning to'laqonli mudofaa sektorini shakkantirishning ahamiyati katta.

Zero, ko'zlagan ezgu maqsadlarimizga faqatgina tinchlik-osoyishtalik orqali erishishimiz mumkin. Vatan himoyasini jismoniy tayyorlarliklar bilan bir qatorda, ilm-fan yutuqlari orqali ham mustahkamlashtirishni anglash qiyin emas. Shu jihatdan davlatimiz rahbarining tashabbusi bilan Qurolli Kuchlari tizimini har tomonlarga modernizatsiya qilish orqali Yangi O'zbekistonning suvereniteti, xalqimizning xavfsizligi va osoyishaligini kafolatli ta'minlashga qodir bo'lgan zamonaviy armiyaga aylantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan tizimi chora-tadbirlar o'zining amaliy natijalarini bermoqda. Yurtimizda favqulodda vaziyatlarda qo'llanuvchi ko'p funksiyali robotlar, tog'li hudud-

largi oid ma'lumotlarni tahlil qilishda qo'llanilgan mobil dronlar, yarador askarlar va boshqa yuklarni tashishga mo'ljalangan elektromobillar, turli maqsadlarga xizmat qiladigan uchuvchisiz uchish qurilmalarining ishlab chiqarilayotgani, yangi-yangi harbiy loyihalarning taqdim etilayotgani bu boradagi ishlari ko'laming kengayotganidan dalolat beradi. Ayniqsa, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinnlar qoshidagi Yoshlar akademiyasi vakillari ham aynan shu sohaga yo'naltirilgan ilmiy-teknikaviy ishlanmalarga jiddiy e'tibor qaratishmoqda.

– Ko'rgazmada Yoshlar akademiyasi tomonidan 13 ta, umumiy tizim bo'yicha esa 30 dan oshiq loyihalar namoyish etildi, – deydi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinnbosari Otobek Mahkamov. – O'tgan yili ushu sohaga to'rtta grant ajratilib, 1 milliard so'mdan ortiq mablag' yo'naltirildi. Ayni paytda ham bu boradagi ishlar davom ettirilmoqda. Albatta, bu kabi tadbirlar navqiron olimlarimizda Vatanimizning mudofaa qudratini mustahkamlashtirishga o'z hissasini qo'shish istagini kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bois biz Mudofaa vazirligi bilan ushu yo'nalishda muntazam hamkorlik qilishga kelishib oldik.

Harbiy sanoat sohasini rivojlantrish yo'lida amalga oshirilayotgan islohotlar nafaqat milliy armiyamizni zamona naviy quroq-yaroq va texnika vositalari bilan ta'minlashga, balki yaqin istiqbolda minglab qo'shimcha ish o'rinnlar yaratish hamda mamlakatimiz iqtisodiyotini diversifikasiya qilishga ham ko'mak beradi.

– Bunday loyihalar mudofaa sohasiga yangi texnologiyalarni joriy qilishga qodir bo'lgan iqtidori yoshlarni kashf etish hamda turli tashkilotlar va yirik ishlab chiqarish korxonalarini mudofaa sanoatiga keng jalb etishga xizmat qilishi bilan ham ahamiyatidir.

Mudofaa vazirligi Faxriyalar ishlari bo'yicha markaziy kengash raisi, iste'fodagi polkovnik Abubakr Navro'zov shunday deydi:

– Bunday loyihalar mudofaa sohasiga yangi texnologiyalarni joriy qilishga qodir bo'lgan iqtidori yoshlarni kashf etish hamda turli tashkilotlar va yirik ishlab chiqarish korxonalarini mudofaa sanoatiga keng jalb etishga xizmat qilishi bilan ham ahamiyatidir.

– Darhaqiqat, ayni paytda mamlakatda iqtisodiyotning to'laqonli mudofaa sektorini shakkantirishning ahamiyati katta. Zero, ko'zlagan ezgu maqsadlarimizga faqatgina tinchlik-osoyishtalik orqali erishishimiz mumkin. Vatan himoyasini jismoniy tayyorlarliklar bilan bir qatorda, ilm-fan yutuqlari orqali ham mustahkamlashtirishni anglash qiyin emas. Shu jihatdan davlatimiz rahbarining tashabbusi bilan Qurolli Kuchlari tizimini har tomonlarga modernizatsiya qilish orqali Yangi O'zbekistonning suvereniteti, xalqimizning xavfsizligi va osoyishaligini kafolatli ta'minlashga qodir bo'lgan zamonaviy armiyaga aylantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan tizimi chora-tadbirlar o'zining amaliy natijalarini bermoqda. Yurtimizda favqulodda vaziyatlarda qo'llanuvchi ko'p funksiyali robotlar, tog'li hudud-

– "Texnofest-2024" mudofaa sanoati amaliy ko'rgazmasi yakunida malakali ekspertlar tomonidan yosh mualiflarning ishlanmalari orasidan eng yaxshilari aniqlanib, munosib rag'batlanitildi. Shuningdek, ularning kelgusida mudofaa sanoatiga qarashli korxona va zavodlarda ishga joylashishiga ko'maklashish choralar bilgildi.

Albatta, yurtimiz yildan-yilga obod bo'lib, hayotimiz kun sayin farovonlashib borayotgani quvonlarli hol. Ammo dunyoda chegara bilmas xavf-xatarlar bor ekan, xotirjamlikka berilishga aslo haqqimiz yo'q. Dunyoda yuz berayotgan turli voqe'a-hodisalar, tahidllarni birgina o'sha davlat yoki mintaqaga hayotiga daxldor deb bo'lmaydi. Mana shunday sharoitda Vatanni ko'z qora-chig'idek asrash, tinchlik va barqarorlikni himoya qilish har birimizning oliy burchimizga aylanmog'i shart. Zero, xavfsizligimizning kafolati mudofaa qudratiga bog'liq.

Muhayyo PIRNAFASOVA

URCHUQ YIGIRIB, BAXT TO'QIDIM

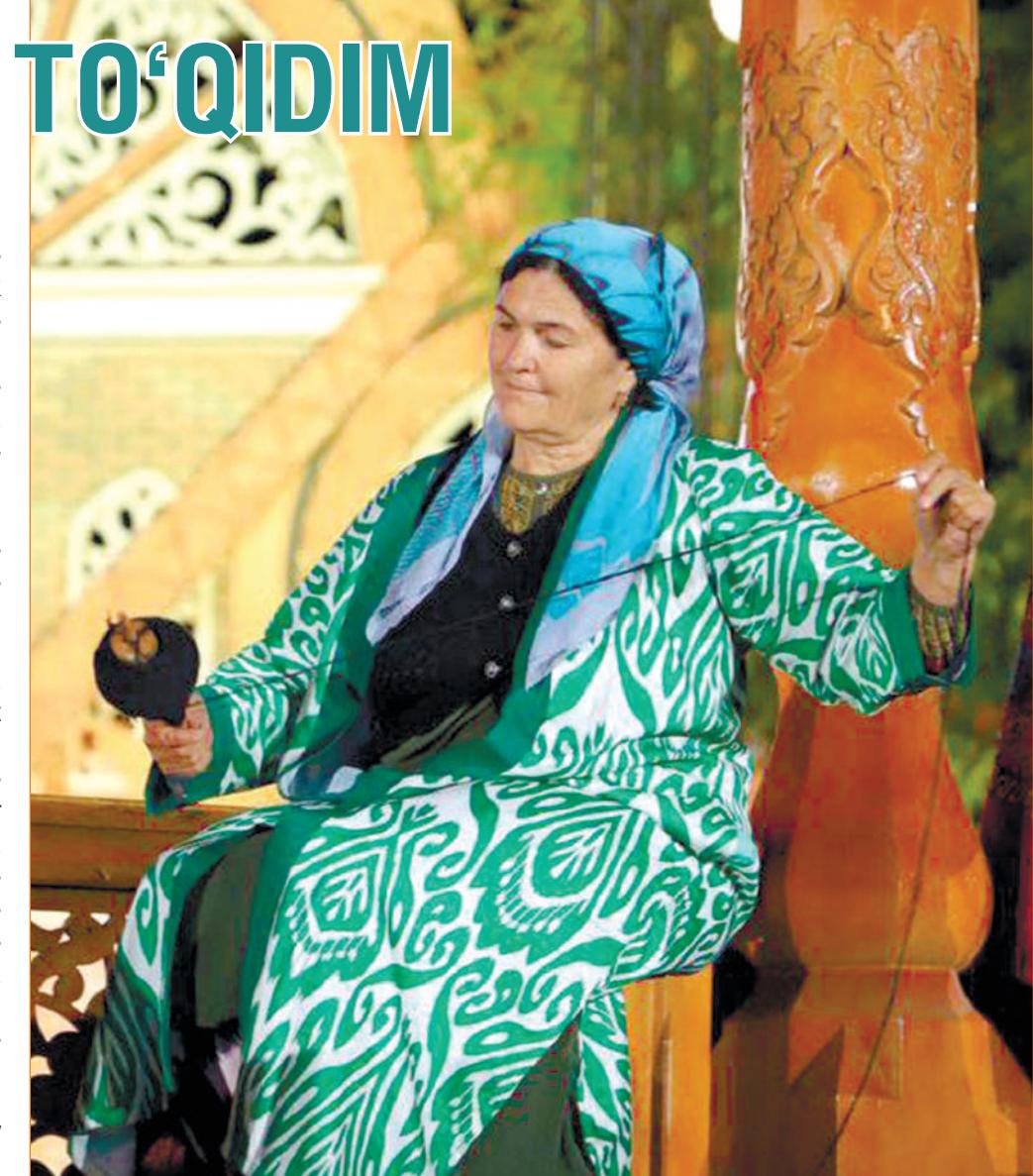
Ishqilib, hayotim davomida nimagaki erishgan bo'lsam, urchuq yigirish ortidan deb bilaman. Shu hunar bilan el kezib, dunyo ko'rdim. Toshkentda bo'lib o'tgan xalqaro ko'rgazmada Buyuk Britaniyoning Kembrij shahridan kelgan tadbirkor Muhammad Abdulaziz al-Marg'ub ishlarni bilan tanishgach, men to'qigan poyondo, sholcha va gilamlarni sotib olish uchun shartnomalar tuzgan edi. Endilikda to'qigan gilamlarim Yevropadagi ham sotilmoqda.

Bu hunar momorlarimizden mero. Har bir ishni yigirishga yetganida uning zavqini hech narsa bilan taqqoslab bo'lmaydi. Yozuvchi-shoirlar yaxshi asar yaratganida qanchalik xursand bo'lsa, zavqqa to'lsa, men ham ulardan kam quvonmayman. Yana urchuq yigirib, bundan da go'zal va bejirim buyumlar to'qishga harakat qilaman.

Hozir yurtimizda moddiy va nomoddiy qadriyatlarimizni asrab-avaylashga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu ishlarga hamohang tarzda har birimiz milliy hunarmandchilik sohasida munosib shogirdlar yetishtirsak, bo'yiq analarimiz, moddiy va ma'naviy merosimizni kelajak avlodlarga bus-butun yetkazishga hissa qo'shgan bo'lamicha.

Mana shu yo'lda mening ham ozmi-ko'pmi hissam borligidan doim faxriani yuraman.

**Bahrom BOYMURODOV
oqqa ko'chirdi.**

Boshlanishi 1-sahifada.

Samandar urushdan omon-eson qaytib keldi. Erkaboy urushdan so'ng harbiyga olin-di va taqdir ekan – tinch zamonda omonatini harbiyda topshirdi.

Bekchon aka esa... ***

Urushga otlangan uch yuzdan ko'proq yigitlarni Amudaryo orqali kemalarda Chorjo'yga yetkazishdi. U yog'iqa poyezdda to'q-qiz kun yo'l bosib, vaqtinchalik harbiy tayyorgarlikdan o'tkazadigan qismiga – Moskva yaqinidagi poligonga olib borishdi. Harbiy tayyorgarlik uzoqqa cho'zilmadi – o'rmonda bivor hafta miliqtadan o'q otish, granata uloqti-rishni o'rgatishdi-yu, janglar avjiga chiqqan front chizig'iqa jo'natishtidi.

Bekchon va yana qirq chog'lil yigitlarni Leningrad fronti tarkibiga yuborishdi. U vaqt-da hali shahar to'la qamalga olimagan, bos-tirib kelayotgan dushmanni ortga uloqtirib tashlash umidi bor edi.

Keyin shahar to'la qamal holatiga tushadi. Shiddati bo'limasa-da, har kun, har soatda front chizig'i bo'ylab qisqa janglar bo'lib turadi. Eng yomoni, qamaldagi shaharda oziq-ovqat taqchilligi ro'y beradi. "Katta yer" dan oziq-ovqat tashib ketlirish to'xtab qolganidan askarlarning kunlik oziq-ovqat me'yori ham oy sayin qisqartirib boriladi. Bu yodda tinch aholi ochlikdan qirila boshlaydi...

Nemislarning shaharni bosit olmasdan, ochlik yordamida taslim qilish maqsadi ayon bo'lach, qo'mondonlik askarlarning bir qismini qishda Ladoga ko'li orqali olib chiqib, vaziyat og'ir bo'lgan boshqa frontlarga tashlaydi.

Bekchon buva 2-Ukraina fronti tarkibida ikki yilga yaqin qaqshatqich janglarda ishti-rok etib, 1944-yilning oktyabr oyida qaralanadi. Ikki oydan ziyod harbiy gospitalda davolangach, uni "harbiyga yaroqsiz" deb tohib, zaxiraga bo'shatishadi.

"1944-yilning 15-dekabri kuni uyga kel-dim, – deb surung beradi keksa jangchi. – Karvak qishlog'idan urushga ketgan men tengi va yoshi katta yigitlarning o'n beshi halok bo'lgani haqida "qora xat" kelgan ekan. Keyin yana qancha shumxabar keldi...

Qishloqlarda ham ahvol yaxshi emasdi. Bor oziq-ovqat frontga olib ketilgandan yurtda ocharchilik ro'y bergen, ko'p odamlar paxtaga o'g'it o'rniда ishlatalidigan kunjarani ilojsizlikdan yeb, jigarlar ado bo'lib, bevaqt vafot etishgan. Ustiga ustak, ikki yil ketma-ket tarqagan vabo ham ko'plarning yostig'ini quritgan. Kolkozning og'ir ishi qariyalar, xotin-qizlar, hali suyagi qotmagani o'smirlarga qolgan ekan. Onam-u yaqinlarim diydoriga to'ymasdan kolxoz ishiga chiqib ketdim. Meni chorvachilik ferasmiga ishga yuborishdi. Tezroq urush tugasin, yurta tinchlik bo'sin, deb kecha-yu kunduz ishladi. Urush vaqtı kolxozchilarga ish haqiga "ish kuni"ga qarab bug'doy berishardi. Onam, ukalarim va men ochan o'limasligimizga yetarli bug'doy olsak, do'ppimizni osmonga otardik.

TILBILIM

"-LAR" QO'SHIMCHASI HAQIDA

"-lar" qo'shimchasi to'g'risi-dagi fikrni quvvatlaganlardan minnatdorman. Shu munosabat bilan quyidagilarni qayd etish maqsadga muvofig. "-lar" ikki funksiya bajaradi.

Birinchi funksiya – ko'plikni ifoda-lash. Albatta, "viloyatlardan xush-xabarlar", "odamlarning naqshidir" (Navoiy), "kitoblarni taxlab qo'y" deymiz. Agar sanaluvchi oldida -ta, nafar va boshqa mohiyatan ko'plikni bildiruvchi vosita kelsa, "-lar" qo'shil-maydi, chunki "seryg' dumba" kabi ortiqchalik yuzaga keladi. Misol uchun, "yuz kishi" deyish to'g'ri, ammo "yuz kishilar" deyish noto'g'ri. Qiylolang: "ikki kishi" – "ikki kishilar" yoki "bir juft kishilar". Beshta kitoblar" deyish sheva emas (sheva qadimiy bo'ladi), yaqinda rus va ingliz tillaridan ko'chirma qilish natijasida paydo bo'lgan, xolos: 5 men, 2 books, 10 книг, 20 штук яиц. Bu an'ana davom etguday bo'lsa, "men shimlar kiydim", "ko'zoynaklarimni taqqdim" deyish boshlanib qolishi hech gap emas.

Ikkinci funksiya: hurmatni ifoda-lash. Misol uchun, "Otam uydalar, choy ichyaptilar" – bu joiz, ammo "Otamlar uydalar" – shaklan ham, ma'nан ham xato, "choylar ichyaptilar" deyish esa kulgili. Hurmat ma'nosa -"lar" gapning egasi hurmatga loyiq shaxs (ya'ni inson) bo'lganda

gapning kesimigagina qo'yilsa joiz: "Ustoz kitobidagi maqolani o'qishni tavsija qildilar". Xuddi shu fikrni "ustoz kitoblaridagi maqolalarni o'qishni tavsija qildilar" deyish noto'g'ri, chunki tinglovchi bir necha kitobning har biridan bir nechtdan maqolani tavsija qilgan ekan, deb tushunadi.

Ayni paytda "-lar"ni qo'shsa hurmat bo'ladi, aks holda humatsizlik bo'la-di, deyish ham matlaqo noto'g'ri. Ayniqa rasmiy nutqda (jumladan, "oynayi jahon"da gapirganda) "-lar" qo'shimchasinini qo'llayverish durust emas, uni suiiste'mol qilish esa hurmat emas, aksincha, tilyog'lomalikni bildiradi.

Shevada "-lar" hurmatni emas, aksincha, humatsizlikni bildirishi mumkinligini ham unutmaslik kerak: "Yozlaring!" – shevaga xos, keng tarqalgan, ko'pchilikni men-simaslik ifodasi. Hali-hozir o'zbek adabiy tili grammatisiga kiritilma-di. "Kiritmoqchimislar?" O'(ma) laring!. To'g'ri shakl: "Yozing!" "Yozinglar!" desa adabiy tilga muvofig bo'ladi. O'smir o'zining o'rtoqlariga tanaffusda "Yozmaysanlarmi?" deyishi joiz, ammo sindfa bunday deyishi odobsizlik. O'qituvchi tomonidan aytilsa xato, chunki o'qituvchi ziyoji, o'quvchilariga namuna bo'lishi kerak. (Vallohu a'lam bis-savob.)

Abdulla A'ZAM

Boshlanishi 1-sahifada.

Ilgari shahardagi Zahiriddin Muhammed Bobur nomidagi istirohat bog'i o'rnidagi Gulzor mahallasida yashagan odamlar o'zlarining hovli va bog'ilarda anvoyi gullar o'stirishgan. Ana shu chamanzorlarning dovrug'i Qo'qon xoni Xudoyorxonning ham qulog'iya yetib borgan. Natijada u mahalla ahlini boshqa joyga ko'chirib, ushbu hududni o'ziga qarorgoh qilgan.

Namangan gulchiligi rivojiga mahalliy aholi orasida To'qmulla ismi bilan tanilgan tatar millatiga mansub Tuxmullin va uning avlodlari ham munosib hissa qo'shangan.

Qozon shahrida tug'ilib o'sgan bu inson chor Rossiyasining muslim tatarlariga tazyiqi kuchaygach, 1830-yilda yurtimizga ko'chib kelgan. U oltishot sotib olib, bog'ro' barpo qilgan.

Tuxmullining yolg'iz farzandi Iz-zatulla diniy va dunyoviy imlar bilim-doni bo'lib, shahardagi masjid-maktabda bolalarga saboq berish bilan birga, gulchilik bilan ham shug'ullanardi. Izzatulla qori 1870-1910-yillarda mobaynida o'z hovlisida dunyoning turli chekkalarida o'sadigan 200 dan ortiq gul va o'simlik navlarini parvarishlab, mahalliy qilimga mos-lashiradi. Qizig'i, u gul urug'larini tayyorlash va o'zga yurtlarga eksport qilish mavzusiga bag'ishlangan mo'jazgina lug'at-risola ham chop et-tirgan. Ushbu asarda turi gul navlari ning shifobaxsh xususiyatlari va par-vishlash usullari haqida qimmatli ma'lumotlar keltirilgan.

O'tgan asrning oltimishinchil yil-larida Namangan shahridagi Bobur

mi o'tkazildi. Tadbir doirasida tashkil qilingan 17 ta gullar ko'rgazmasida 6 ta tashkilot va 16 nafrav havaskor gulchi ishtirok etadi. Bu tashabbus gulfsevarlar orasida keng gulchilik yoydi. "Namangan haqiqati" gazetasi-ning 1962-yil 13-may sonida Eshon-dada Alixonov, Solixon Nosirov, Yo'ldosh Rahimov, Abdusamat Abdullaev, Yo'ldosh Obidxonov, Abdurahim G'afforov, Aleksandra Maslenikova, Amazon Murodrasulov kabi atoqli gulchilar imzosi bilan "Namangan gul shahri bo'lsin!" sarlavhali chaqiriq mazmunidagi maqola e'lon qilinadi. Ushbu maqolada "Qayerga bir tup gul o'tqazish mumkin bo'lsa, o'sha yerni gulsiz qo'ymaylik!" degan shior o'rta ga tashlanadi.

Yillar davomida Namangan shahrida yakka tartibda gulchilik bilan shug'ullanadigan kishilar safi ko'pay boshladi. Yurtimiz mustaqillikka erishgach, shaharda gulchilikka e'tibor yanada kuchaydi. Ayniqa, keyingi yillarda gul bayramining maz-

ko'rdik, shuning o'zi yetmasmid! Shu ke-cha-yu kunduz yolg'iz tiligam: xalqimizning baxtiliga urush bo'lmasin! Bizlar ko'rdik, endi avlodlarim ko'rmasin! Tinchlikning qadriga yetib yashaylik!

Urush degan baloyi ofat o'chog'ini o'chirish uchun qon kechgan, qolgan butun umrini tinch mehnatda kechirib, bir etak farzandlari kelajagini yaratgan Bekchon buva huzuri dan qaytar ekanman, yo'llim o'sha qadi-miy Devsolgan qal'a poyidan tushadi. Uch ming yillik tarixga ega vo'hodagi eng "kek-sa" qal'a xarobalar bugun go'yo qaytadan yasharomoqda. Prezidentimizning yurtimiz sayyoohlak salohiyatini oshirish borasidagi tarixiy farmonidan so'ng Xiva shahri qatorida Hazorasp ham xalqaro sayyoohlak yo'na-lishiga kiritildi. Bugun ko'hnha qal'anı qayta'mirlash, bu yerda hunarmandlik rastlari, rassomlik ustaxonlari, sayyoohlarga xizmat ko'rsatish shoxobchalar buyond qilingan. Deyarli har kuni dunyoning turli burchaklari dan tashrif buyurgan sayyoohlarni qadim qal'anı hayrat bilan tomosha qilishiadi. Ajodolarimiz yaratgan me'moriy obidilar ta'rifib bahri muhitlar oshgan. Xalqaro sayyoohlarni oqimi ko'payishini inobatga olib, vo'haga tezyurar elektr poyezd yo'lli tortilmoqda.

Ushbu temir yo'l tarmogi qadim Devsolgan qal'a yaqinidan o'tgan.

Sakson ikki yil oldin urushga ketayotib Bekchon buva ajodolari tiklagan qadim qal'a devorlariga boqib, yurtga sog'-omon qaytishni, bobolari kabi asrlarga tatiyidigan inshootlar barpo etishni orzu qilgan edi. Qo'lli gul inson bu orzusini mustaqillik yillarda farzandlari o'chgan bog'dorchilili fermer xo'jaligidagi amalga oshirdilar. Buva o'z qo'llari bilan ekkan turli mevali daraxtlar, ayniqsa ta'rifib yurt oshgan "Karvak olmasi" allaqachon mo'l hosilga kirib, bozorlarimiz to'kin bo'lishiga hissa qo'shayotir.

"Yaxshidan bog' qoladi" deyilmish otasozimiz yana bir qayta o'z isbotini topayotir.

9-may – Xotira va qadrlash kuni arafasida Xorazm viloyati hokimi Jo'rabet Rahimov Bekchon buvani ham ziyyarat qilib, Prezidentimiz sovg'asi – 20 million so'm pul mukofoti, shuningdek, viloyat va tuman hokimliklarining tuhfalarini topshirdi. Bekchon buva nabirasi tengi rahbarga hurmat yuzasidan: "Hokim buva" deb murojaat qilar, yurt tinchligi, obodligi yo'lida kecha-yu kunduz orom bilmay ishlayotgan Yurtboshimiz va boshqa rahbarlarga uzoq umr, mustahkam sog'liq tilab, duo qildilar-da, mashhur tilagini takrorladi:

– Tinchligimiz qadim qal'alaramizdek bar-hayot va mustahkam bo'lsin!

**Ro'zimboy HASAN,
O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi
a'zosi**

deya duo qiladi Bekchon buva

"O'RAB OLAY GUL BILAN..."

Yillar davomida Namangan shahrida yakka tartibda gulchilik bilan shug'ullanadigan kishilar safi ko'pay boshladi. Yurtimiz mustaqillikka erishgach, shaharda gulchilikka e'tibor yanada kuchaydi. Ayniqa, keyingi yillarda gul bayramining mazuni va ahamiyati yanada kengaydi. Xususan, 2017-yili ushbu tadbir xalqaro miqyosda o'tkazilib, unda Fransiya, Belgiya, Gollandiya, Janubiy Koreya, Ozarbayjon va Qirg'izistonidan kelgan mehnmonlar hamda yurtimizda faoliyat ko'rsatayotgan xorijiy kompaniyalar vakillari ishtirok etishdi. 2018-yilgi mavsumda esa namanganlik gulchilar misli ko'rilmagan gullar paradini uyuşdırıldı. Shu tarixa qilgan tadbir "Xalqaro gul bayrami" maqomiga sazovor bo'ldi. Har yili Namangan shahrida sarlavhali chaqiriq mazmunidagi maqola e'lon qilinadi. Ushbu maqolada "Qayerga bir tup gul o'tqazish mumkin bo'lsa, o'sha yerni gulsiz qo'ymaylik!" degan shior o'rta ga tashlanadi.

Yillar davomida Namangan shahrida yakka tartibda gulchilik bilan shug'ullanadigan kishilar safi ko'pay boshladi. Yurtimiz mustaqillikka erishgach, shaharda gulchilikka e'tibor yanada kuchaydi. Ayniqa, keyingi yillarda gul bayramining mazuni va ahamiyati yanada kengaydi. Xususan, 2017-yili ushbu tadbir xalqaro miqyosda o'tkazilib, unda Fransiya, Belgiya, Gollandiya, Janubiy Koreya, Ozarbayjon va Qirg'izistonidan kelgan mehnmonlar hamda yurtimizda faoliyat ko'rsatayotgan xorijiy kompaniyalar vakillari ishtirok etishdi. 2018-yilgi mavsumda esa namanganlik gulchilar misli ko'rilmagan gullar paradini uyuşdırıldı. Shu tarixa qilgan tadbir "Xalqaro gul bayrami" maqomiga sazovor bo'ldi. Har yili Namangan shahrida sarlavhali chaqiriq mazmunidagi maqola e'lon qilinadi. Ushbu maqolada "Qayerga bir tup gul o'tqazish mumkin bo'lsa, o'sha yerni gulsiz qo'ymaylik!" degan shior o'rta ga tashlanadi.

Yillar davomida Namangan shahrida yakka tartibda gulchilik bilan shug'ullanadigan kishilar safi ko'pay boshladi. Yurtimiz mustaqillikka erishgach, shaharda gulchilikka e'tibor yanada kuchaydi. Ayniqa, keyingi yillarda gul bayramining mazuni va ahamiyati yanada kengaydi. Xususan, 2017-yili ushbu tadbir xalqaro miqyosda o'tkazilib, unda Fransiya, Belgiya, Gollandiya, Janubiy Koreya, Ozarbayjon va Qirg'izistonidan kelgan mehnmonlar hamda yurtimizda faoliyat ko'rsatayotgan xorijiy kompaniyalar vakillari ishtirok etishdi. 2018-yilgi mavsumda esa namanganlik gulchilar misli ko'rilmagan gullar paradini uyuşdırıldı. Shu tarixa qilgan tadbir "Xalqaro gul bayrami" maqomiga sazovor bo'ldi. Har yili Namangan shahrida sarlavhali chaqiriq mazmunidagi maqola e'lon qilinadi. Ushbu maqolada "Qayerga bir tup gul o'tqazish mumkin bo'lsa, o'sha yerni gulsiz qo'ymaylik!" degan shior o'rta ga tashlanadi.

Muqaddam USMONOV,
Namangan viloyati tarixi va madaniyat davlat muzeysi ilmiy xodimi

BUGUN – G'AFUR G'ULOM TAVALLUD TOPGAN KUN

"SHUM BOLA" NING JOZIBASI

"Shum bola" qissasidagi rivoyatga o'xshash voqealardan ayimlari xalq ichidan olingan bo'lsa, ko'plari G'afur G'ulomning o'z to'qimalari, improvizatsiyalari ekaniga shubha yo'q, albatta.

-2-

"Shum bola" qissasining bosh qahramoni gohida "qush uchsa qanoti, odam yursa oygi kuyadigan" ertaknomani manzillardan o'tadi. Qissada xalq o'zaki ijodining turli janrlari, jumladan, maqollardan ham namunalar keladi. "Semizlikni qo'y ko'tarar", "Bir tovuqqa ham don kerak, ham suv kerak", "Maslahatlari to'n tor kelmas", "Sherlikli oshni it ichmas", "El og'ziga elak tutib bo'lmaydi", "Oyni etak bilan yopib bo'lmaydi" kabilalar fikrimizga misol bo'ladi. Maqollar qissanining turli episodlarida har xil vaziyatlarda turli qahramonlar ti-

Tanishgan odamlar ko'pincha o'zarो kobilardan, bilim va savoddan so'z ochadilar. Hoji bobo Shum bolani novvoxonada uchratish ergashtirib ketar ekan, undan o'qigan kitoblari haqida so'r-raydi. "So'fi Olloyor"ning yarmisida qochganman" deydi. Qissa hoshiyasida bu jumlagaga "Eski maktabda savod chiqqandan so'ng o'qitiladigan kitob. Kattago'rg'onlik So'fi Olloyor degan shoir asari (XVII asr)" degan izoh yoziladi. Hoji bobo Shum bolaning javobiga munosabat bildirib, so'z o'yini bilan aytadiki: "Bay-bay, gapning ayni qizg'in joyida qochgan ekansan. "Jahannam"dan qochgan ekansan-da, a, bolam?

- Ha, shunaqa.

Chol "So'fi Olloyor" kitobining "Jahannam qasidasi"ni kuylay boshladil...

"Sabotul-ojizin" kitobidan olib o'qilayot-

ga kelganda iyib ketdi". Hoji bobo unga: "Buni sen yozdingmi, bachchag'ar, tab'i nazming ham bor ekan-ku...", deydi hayrat va mammuniyat bilan. Shum bolaga qora duxoba qalpoq sovg'a qiladi. Zero, gapga niyoyatda chechan Shum bolaning she'riy qobiliyatiga, "Qorxat'i" – "tab'i nazmi"ga birov shubha qilmaydi.

Shum bolaning shumligi tutib yozgan "qorxat'"ida beozor va hazilga moyil milliy qadriyatlardan biri o'z aksini topgan, deb hisoblash o'rinni. Qolaversa, to'qqiz yoshida otasidan, o'n beshida onasidan ajralgan G'afur G'ulom yuragida yetimlik iztirobli bori:

"Yetimlik nimadir –

Bizlardan so'ra.

O'ninchisi yillarning

Sargardonligi;

lidan aytildi. Ayniqsa, har gapga "Yaxshi buzoq ikki onani emibdi" kabi bir maqol qo'shadigan Hoji bobo musofirlik nima ekanini yaxshi biladi; shu bois Shum bolaga "Kishi musofir bo'limguncha, musulmon bo'lmaydi", deya o'git beradi.

Taxyaxonadagi shubhali voqealar girdobida qolgan Shum bola: "Gunohing bo'lmy turib, shubha ostida yashashdan ortiq azob yo'q", degan hayotiy tajribadan o'tgan hikmatni aytadi. Har bir zamonga mos keladigan va aslo inkor qilib bo'lmaydigan dahshatlari haqiqat bu. Kimki gunohsiz, hech bir aybi bo'limgancha holda shubhali shaxs deya gumonlanib oylar, yillar davomida tinch-osoyisitasi istiqomatiga izn berilmasdan uyining tevarajida hamisha xufiyalar izg'ib yurganini bilsa, tabiyiki, hech baloni, ayniqsa, o'zining mutlaqo aybsiz va aslo gunohsiz ekanini tariqcha isbotlay olmay, sarson-sargardon bo'lsa, ming bora tabiyiki, eng katta azob-iztiroblarni boshidan kechiradi. "Gunohing bo'lmy turib shubha ostida yashashdan ortiq azob yo'q" – bu nafaqat Shum bolanining, balki G'afur G'ulomning ham shaxsiy dardidek tuyuladi odamga. O'z tegrasidagi ijtimoiy adolatsizliklarni ko'rib, kichik bir doirada yozg'iradi: "Armonlarim, hasratlarim ichimda buluoq bo'lib qaynab yotibdi, lekin ming afsuski, buloqning ko'ziga qoziq qoqilgan" (F. Abdullaevning G'ulom haqidagi xotilaridan). Haqiqatni aytishning yo'llari, usullari ko'p. Faqat haqiqatning rangini bish kerak, faqat haqiqatning yukini sezish kerak, faqat haqiqatning ko'ziga tik boqish kerak. Mustabid tuzum, g'ayrirodil jamiyat to'g'ri, haqgo'y, pokiza odamlarni hech qachon sig'ishtirmadi, tinchini bermadi. Ularni azoblarga, tuhmatlarga, sinovlarga, xufiyalarga duch qildi.

- 3 -

Badiiy asar tarkibida keladigan kitoblar muayyan poetik vazifa bajaradi; asardagi obratzlarga bog'lanib, ularning bilim darajasini va dunyoqarashini ko'rsatadi. G'afur G'ulomning "Shum bola" qissasi tarkibida bir necha marta Qur'on karim tilga olinadi. "Haftiyak" – Qur'onning yettidan bir qismi eslanidi. Shum bolaga Qo'rg'ontagida Hasanboy domla "Ustodi avval" kitobidan o'qitib, savodini chiqaradi.

Ko'pterakdag'i bozorni ta'rif-tavsliv qila turib: "Bay-bay, bunday bozor "Qissas ul-anbiyo"da ham, "Huriqliq" degan kitobda ham yozilmagan, hech qayerda – tarixda yo'q", deya kitoblar nomiga murojaat etadi. "Yetim shogirdingiz" degan imzo-

gan bu parcha Hoji boboning savodi, darajasi, dunyoqarashidan darak beradi. Shuningdek, Hoji boboning takyaxonanasidagi mijozlar "Jangnomai Abu Musili mi sohibqiron" kitobini o'qishadi. "Axloqi Muhsiniy" esa bozordagi Ko'sa vozil tilidan o'z shajarasini munosabati bilan tilga olindan. Badiiy asarlar tarkibidagi kitoblar, asarlar tarixiy davr muhitidagi kitobxonlikni anglatishga yordam beradi.

Kitobdan odam bahra olishi lozim. Kitob insonning ma'naviyatini yuksaltirishi, hayotiga mazmun bag'ishlashi kerak. Aks holda odamning to'rt oyoqligini jonivordan farq qolmaydi. Shuning uchun asarning bir o'rniда Shum bola foydasisiz ishga nisbatan "kitob ortilgan eshakday bebahra qolaveramanmi", deb o'xshatib yozg'iradi.

"Daryolarning ul yuzida

Uylaringiz-a, yor-yor.

Qarishib ko'rindi

Bo'yalingiz-a, yor-yor.

Bunday she'rlarning aksariyati xalq o'zaki ijodiga tegishli. Ayrim o'rnlarda qo'shiqlar qalandarlarning "Yo ollo do'st, yo ollo. Haq do'st, yo ollo" kabi zikr-laridan iborat. Shuningdek, zarur epizodlarda mumtoz adaptiyotdan, deylik, So'fi Olloyorning "Sabot ul-ojizin" kitobidan:

"Jahannam uzra bir ko'prik erur, oh,
O'shal ko'prik Sirot ortiq guzargoh.
Qilichdan tez erur, qildin ingichka,

Pushaymonlar o'shal kun tushgash ichka", – degan parcha olinadi.

Qissaning oxiriga kelib, qish kirib, ilk qor yog'ishi munosabati bilan Shum bola qorxat yozadi. "Qorxat bu turur:

Qorni yog'dirgan xudoyimning o'zi,
Xat barib tegsin, kiyim-boshning so'zi.
Hoji bobo, bilasiz, egnimda yo'q,

O'z pulimga olgali qo'ynimda yo'q..."

Tabiiyki, "yetim shogird illtiosi" va ilhomiga G'afur G'ulomning o'zi kotiblik qiladi. Shum bolaga taqdirmagan etgan she'ning muhokamasi ham qiziq: "Yetti marta Haj ato etsin Xudo'ni eshitganda ko'ziga yosh oldi. "Yetim shogirdingiz" degan imzo-

*Isitma aralash**Qo'rqinch tush kabi**Xayol ko'zgusidan**O'chmaydi sira.**Men yetim o'tganman,**Oh, u yetimlik..."*

Oradan yillardan o'tgan bo'lsa ham, bu azob-uqubatlar shoirning "xayol ko'zgusidan" aslo o'chgan emas.

- 5 -

G'afur G'ulom o'z qahramonlarini makhallasi, tevarak-atrofidan topadi. Shum bola xarakteriga o'z tabiatidagi qitmirona-yumoristik beg'ubor kayfiyatini yuqtiradi. Qissadagi Hoji bobo xarakteri xususida adaptibundan shunday e'tirofi bor: "Hoji boboga marhum dadamning ko'p qiziq xislatalarini, so'zlarini shundoqqina yozib qo'ya qoldim. Dadam ham ko'chada yurganlarida hassalarining uchi bilan yo'ldagi qog'ozlarni titib ko'rardilar, non tushib qolgan bo'lsa, olib o'pardilar, ko'zlariga surtib, keyin devor kovagigami, balandoq joygami qo'yardilar. Hoji bobo ham shunqa qiladi" (Sa'id Ahmad xotiralaridan). Shum bolaning boshida tuxum chaqilishi hodisasining ham biografik asoslarini bor. Nazarimda, G'afur G'ulomning "Shum bola" qissasini muallif e'tiroflari, arxividagi manbalar, maktublar, zamondoshlarining xotiralarini negizida biografik metod asosida bermalol o'rganish mumkin.

Qissaning umrboqiylik sirlari, jozibasi, yashovchanligi, o'quvchilarini o'ziga ohanrabodek torib turish quvvati – bular ko'plab mulohaza va muhokamaga munosib, albabta.

G'afur G'ulom qissasida anglash lozim bo'lgan "ezopona til" ham mavjud. "Shum bola" faqat kulgi, piching yoki Shum bolaning sarguzashlari bayoni uchungina yozilgan emas. Darhaqiqat, Shum bola obrazzi G'afur G'ulomga o'z hayot falsafasi, davr taloto'plari, katta-kichik odamlar qiyofasi, inson tabiatidagi evrilishlar, rost va yolg'on, olim va johil – shu toifadagi bir dunyo tushunchalarini badiiy talqin etish imkonini beradi. Ijodkar xayolida vogelik g'uj'on yuradi; dardi bo'ladi. Yo'sinini, usulini, bayon tizimini topolmay qiyinalishi mumkin. Shum bola obrazzi – G'afur G'ulomning baxtli topildigi. Qolaversa, Shum bola o'z holini, ko'rgan-kechiriganlari o'zi so'zlaydi. Qissaning estetik qiyomatini belgilashda vogelikning bunday bayoniga urg'u berish ham muhim, albattra.

Bahodir KARIM

TARMOQLARDA NIMA GAP?

"Ovoz" loyihasi paydo bo'lganidan beri kuy-qo'shiq haqida yana o'ylay boshladim. O'tgan asr Yevropa estradasi va operasini tinglashga kuchli ehtiyoj uyg'ondi. Va uya tinglab yurish, bahonada bolar qulog'ida qolishi uchun qo'shiqlar ro'yxatini tuzishim zarurligini tushunyapman. Negaki, bugungi yarador dunyo buyuk toqtaga, kenglig-u birodarlikka, o'zligidan kechmagan kosmopolit tafakkurga niyoyatda muhtoj. Sara kuy-qo'shiq ruhiy to'siqlarni yengadic, ichki hurriyatga olib boruvchi, "men" degan mayda qobiqchani yoruvchi oson yo'llardan biri.

O'ZINGDAN O'ZDING – O'ZGADAN O'ZDING

Masalan, Kris Ri yoki Demis Russos nolalarida dard va sayqallangan ovozdan tashqari cheksizlik, olyi uyg'unlikka intilish bor. Yuksan san'ati yaratish uchun dard va ovozing o'zi kifoya emas, hurlik hissi, samo sog'inchli ham havodek zarur. O'shandagina xonanda ishqida jahonni sig'dira olish holatini chiqarib bera oladi. Botir Zokirovning "Maro bibus"ida shu kayfiyat chiqqan, ya'ni koinot o'z sirini ochgan, tuyg'ular buyuk ma'no tomon talpinadi, ichingdag'i qul quviladi.

Tansen Akbarshoh saroyidagi musiqachi edi. Hukmdor eng yaxshi hofiz-u mashshoqlarni, sara shoir-u faylasuflarni faqat o'z dargohda ko'rnishi xohlardi. Minglab musiqachilar orasidan Tansen tanlab oladi. Qayerdaki Tansen bo'lsa, o'sha atrofda hech kim hech narsa ijob etmasin, deya farmon chiqariladi. Kimki uning san'ati bilan bellashishga ju'r atopib, bahsda yutqazib qo'ysa, o'sha zahotiyoy qo'zindonband qilinadi, yo saroydan badarg'a etiladi. Ko'plab musiqachilar bu savdoga girifor bo'lqandi.

Bauju Bavara esa taqdirda tan bermadi. Bauju ismi, Bavara taxallusi edi. Bavara – telba, degani. Uning hayotidagi bordan bir orzusi san'atda qo'l yetmas yuksaklikka ko'tarilsa, hatto Tansen ham taslim bo'lsa... Tansen uning uchun raqobat mezoniga aylangandi. Kuniga yigirma to'rt soat ishlardи. Oxiri sabog'ini mukammal qilish maqsadida murabbiy Xaridasning huzuriga boradi. U Tansennen ham ustoz edi.

Bauju Bavara esa taqdirda tan bermadi. Bauju ismi, Bavara taxallusi edi. Bavara – telba, degani. Uning hayotidagi bordan bir orzusi san'atda qo'l yetmas yuksaklikka ko'tarilsa, hatto Tansen ham taslim bo'lsa... Tansen uning uchun raqobat mezoniga aylangandi. Kuniga yigirma to'rt soat ishlardи. Oxiri sabog'ini mukammal qilish maqsadida murabbiy Xaridasning huzuriga boradi. U Tansennen ham ustoz edi.

Bauju Bavaraning o'zini yengishi oson emas. Mayli, so'qir orzu bo'lsada, azbaroy shu tufayli hayotini san'atga bag'ishladi. Lekin ustozning tanbehi ham o'rinni. Vaqt kerak, bu-da bir riyozat... Bora-bora asta-sekin Tansenni unuta boshladidi...

Oradan yillar o'tdi. Qariya Xaridasning ikki oyo'g'ham ishlamay qoldi. Ostona hatlab chiqolmasdi. Qaniydi, hech qursa uyi yaqinidagi Krishna yuqunmasdan, tuz totishni o'ziga ep ko'rmasdi. Qanchadan qancha hakimlar bu zotning dardiga darmon izlidi, baribir tuzalmadi.

Ustozining ahvolidan darak topgan Bauju Bavara o'sha zahotiyoy qishlog'idan yetib keldi. Ertal tonda, aynan Xaridas uyo'g'onadigan mahalda ibodatxonada devoriga suyancha xonish qila boshlaydi. Bauju kuylayotgan qo'shiqdan shunday ma'no sizib chiqardi: "Diydoringni ko'rmoqqa intizor ko'zlarim... O'tinaman, oyo'imga kuch ber. Ayt, aymen nima, nega seni ko'rishdan mahrumman? Menden yuz o'girma..."

San'atkorning mo'jizakor navosidan kuch olgan Xaridas oyo'qqa turadi, shukrona aytmoq uchun ibodatxonaga qadar yurib boradi. Ibodatdan so'ng uyg'iga qaytayotib shogirdiga yuzlanadi:

– Endi Tansennen yonida bemalol qo'shiq aytishing, belashishing mumkin. Chunki sen musobaqa qalashish xohishidan, ya'ni birinchilik istagidan xalos bo'libsan. Tabrigimni qabul et. San'atning xasta oyo'g'inni davolay oldimi, demak, har qanday qulfa tushadigan sehrli kalit sohibisan.

Bauju Bavara ustozni Xaridasning nigohiga o'ychan boqcancha, taajjub ohangida javob berdi:

– Buni qanday tushunmoq kerak?.. Men faqat musiqani sevaman, yolg'iz kuyga oshuftaman. Tansen degan ismi mutlaq unutdim. Kim bilandir bellashmoq istagi bolalarcha g'o'r xohishim bo'lgan. Siz haq edingiz – o'shanda men mag'lub edim. Hozir ham haqqsiz. Lekin qalbimda g'oliblik da'vosining o'zi yo'q.

Xaridas munun holda shogirdini bag'riga bosadi:

– Bauju, o'g'ilim, sen chindan bavarasan! Mening tabbensan! Hozir shu daraja yuksalgansangi, ishon, Tansenden ham o'zgansan!

**OSHO,
hind faylasufi**

San'at sotiladigan buyum yo musobaqa maydoni emas, mezonlarga sig'maydigan tilsim ekanini anglagan Shaksgina turfa xil kimo'zar o'yinlarni inkor etadi. "Men" degan dahshatli zanjirdan ozod bo'imas ekansan, o'zingni xoh o'tga ur, xoh cho'g'ga, baribir ko'lankasan, xolos. Buning uchun ijod muroqa-baga aylanishi zarur.

Iqbol QO'SHSHAYEVA
feysbuk sahifasidan olindi

YODNOMA

Tog'lar uzoqlardan haybatli ko'rinati va yaqiniga borsangiz, ularning qorli cho'qqilarini ko'klarga tutashib ketganday tuyuladi.

Har qaysi odamning bir o'zak xislati bo'ladi. Boshqa barcha xislatlarini shu o'zak xislat boshqaradi va o'z ortidan ergashtiradi.

Shoir, adib dramaturg Shuhrat (G'ulom Alimov)ning ham shunday o'zak xislati bo'lgan.

Uning haqgo'yligi – odamiyliги va adiblik faoliyatining o'zak-negizi edi.

Shuhrat aka haqgo'y inson edi.

U haqiqat uchun mahkam turardi.

U o'z hayotini romanlarga, o'z qalbining noyob ko'tarinki kechinmalarini she'rga, dostonga, balladaga aylantiridi.

Zotan, uning hayoti xuddi romaniga – yirik, keng planli, bag'irdor, tayyor romanga o'xshardi.

Esimda: "Shinelli yillar", "Oltin zanglamas"larni ilk bora o'qiganda, bu ikki o'ziga xos bag'irkeng asarning Elmurod va Sodiq ismli bosh qahramonlari baayni Shuhrat akaning o'zi ekanligini ko'rib, tuyib, hayratga tushgan.

Yozuvchi, iloji yo'q, ma'lum ma'noda va darajada, me'yorda bichib-to'qiydi, yozayotganlariga jindak yolg'on ham qo'shadi, qahramonlari va ular boshiga tushgan voqealar, ko'rgilklarni bo'ittiradi, ideallasshtiradi, bir so'z bilan aytganda, har tomonlarga boyitadi. Salmoqli, yaxlit adabiy hodisaga aylantiridi.

Albatta, Shuhrat o'zbek adabiyoti qahramonlari galereyasida juda yorqin o'ren tutgan o'z qahramonlari ga o'zidan nimalarnidir qo'shgandir, umumlashtirgandir (tanqidchi, ada-

biyotshunoslar tili bilan aytganda) – agar shunday bo'lsa, bu adabiy mehnatda, badiiy hunarda juda tabiiy hol, – lekin "Shinelli yillar", "Oltin zanglamas" va sal so'ngroq "Jannat qidirganlar"ni o'qiganda men buni bir o'quvchi sifatida sezmag'an, payqamagan, qayeri to'qima, qayeri real, deb o'ylab o'tirmaganman. Menga bu romanlar nihoyatda hayotiy – voqealarning bari rost, real bo'lib ko'rigan. Shuhrat romanlarini estetik idorkimga shunday qabul qilganman.

Yozuvchi bamisoli hech narsani bo'rttirmagan, hech narsani bordan ko'ra chiroqliroq, yombiroq, qabariq-roq qilaman deb bosh qotirmagan, balki borini boricha yozgan.

Noyob va adabiy ijoddha behad qimmatli hayotiylikka, hayotiy qabariqlikka erishgan. Buni qarangki, shu bilan birga Shuhrat romanlari ayni chog'da, yana adabiyotchilar tili bilan aytadigan bo'lsak, hayotdan nusxa ko'chirish ham emasdi. Bironbir tasvirda naturalizm ko'rinas va g'ashga tegmasdi. Va uning tasviri "fotografiya" usulidan, fotografiyaga rostgo'yligi va aniqligidan ham juda yiroq edi.

Shuhrat romanlarda hayotga bu qadar yaqinlik, bu qadar hayotiylikning siri nimada edi?

Bu sinring kalitini men adibning o'zida, uning yorqin, azamat, devkor fe'l-avtorida, odamlarga, o'z yozuvchilik va insonlik qismatiga bo'lgan yodashuvarida, qoyaday mustahkam ma'rifatli prinsiplarida – hech yo'ldan toymas, og'mas, bo'yalmas, o'zgarmas olijanob adolatida ko'raman.

Shuhrlarning yaqinligida u Behbudiy, Fitrat, Qodiriy, Avloniy, Munavar qori, Cho'lpon, Ubaydullaxo'ja, Usmon Nosirlarga kelbati tortardi.

70-yillarda tugayotgan bir pallada Shuhrat uyiga chaqirdi. Oydin bilan birga bordik. Olcha pishgan payt edi.

Mehmundo'st Tursunoy opa bir chinnoi tovoqda obdon pishgan "shponka" olcha terib kelib dasturxonga qo'ydi. Ular Oydin bilan ichkarida dardlashisharkan, biz Shuhrat aka ikkimiz yoz oshomining salqinida orom olib, bo'rib, tarang tortib pishgan bir tovoq "shponka"ni paqqos tushirganimiz. Olchaning hushyor tortiruvchi turush va juda yoqimli ta'mi ko'ksimizni to'ldirardi.

Sir yo'q: men jadidlarga, ularning ishlari, asarlari muftalo edim. Asarlar ham, ishlari ham yuragimga sarimoyday yozgardi. Suhbat chog'ida ma'lum bo'diki, Shuhrat aka mendan ko'ra yuz karra, balki ming karra ortiq jadidlar muftalosi ekan. Ular ijodini xo'b o'qigan, ularning hayoti qirralari, fojalari, ajib qahramonliklaridan boxbabar ekan.

Roman-odam fikrimcha, yirik, salobatl, o'z g'oyalari, o'z hayotiy prisiplari, o'z ijodiy, insoniy falsafasiga ega shaxsdir. U voqealar atrofidas, voqealar uning atrofida, uning orbitasida gulduros solib aylanadi. Zotan, roman-odam katta hayot fazosi – orbitasi bor odamdir. Bu orbitada davrning juda ko'p rang-barang vo-

largal qodirligini anglar, his qilardi. Bir kuni u aytgan ekan: "Men bu hayotning atrofidamas, naq ichida bo'lganman!" Bu o'ta mardonha gap! Haqgo'y insonning ulug' mashqatlar, urinishlarda topgan jo'n gap! Shuhrat aka: Sodiq bu – men, Elmurod bu – men! – deb balki aytmagandir. Lekin barcha fo'zil zamondoshlari sezar edilarki: ha,

bo'lgan Shuhrat esa o'zining jadid ustozlari kabi titramadi, adolatsizliklar oldida bosh egredi, alp qomatini hamisha tik tutdi. Adib O'tkir Hoshimov Shuhratning bu xususiyatini xo'b yorqin qilib aytgan: "Shoir, adib, dramaturg Shuhrat zamon azoblari dan yiqilib, to'shakka yopishib qolgan chog'ida ham titroq qo'llari bilan

Suratda: Said Ahmad, O'limas Umarbekov, Shuhrat, Omon Matjon va Qaysin Quliyev.

qeliklari, inson taqdirlari, bir-biridan ulug', serzarda, ziddiyatl voqealar charx uradi va zamon kishilarini o'z aylanish doirasiga ohanraboday tor-tadi.

Shuhrat akani zamondoshlari va tengdoshlari shunday ulug' orbitaga ega inson, adib deb billishar, qadrashardi. Uning barcha tengdoshlari, safdoshlari: Said Ahmad, Shukrullo, Yong'in Mirzo, Vosit Sa'dulla, Turab To'la, Asqad Muxtor, Ne'mat Toshpo'lat, Hibziddin Muhammadxonov, Po'lat Mo'min, Hakim Nazir, Pirimkul Qodirov, Ibrohim Rahim... uni g'oyatda e'zozlashardi, qayda bo'lmisin, buyuk hurmat-ehtiroy bilan Shuhrat haqida.

Shuhrat aka ham o'zi bilardi, kuch-qudrati nimalarga yetishi, nima-

Sodiq bu – Shuhrat, Elmurod bu – Shuhrat!

O'tmish hukumatdorlarining bar-chaga to'p-zambaraklari, ajal qurollari, buni qarangki, ayni haqgo'y larga qarshi qaratilgan edi. Haqgo'yga o'zini mehnatkashparvar qilib ko'satisfanni sevadigan davlat tuzumida ham kun yo'q edi!

Shuhrat she'riyat, nasriy so'zlari-da, hayot ichida haqgo'y edi – urushning butun dahshatlarini ko'rdi, Stalin lagerlari azoblarini boshidan kechirdi, nisbatan tinch, yaxshi zamonal kelganda ham bu haqgo'yini katta hayotdan chetlatishga, iloji boricha uni cheklash, ovozini o'chirishga, asalarini bo'g'ishga, e'tiborsizlik, qadsizlik chakalazorlariga uloqtirib tashlashga ko'p urindilar. Metindan bino

haqiqat oldida titramaydigan asarlar yozdi".

1998-yilda Shuhratning "Mashrab" romanining ilk fragmentlari va zamondoshlarining u haqdag'i xotilarini bir kitob holda nashr qilindi. Bu kitobda Shuhratni yaxshi bilgan bir qator adiblar, uning iftidorli shogirdlari, zamondoshlarining juda qimmatli guvohliklari, ma'lumotlari, qalbdan quylib chiqqan izhorlari jamlangan. Bu kabi xotilar ayni chog'da adiblar va o'quvchilarning Shuhratga bo'lgan ulkan muhabbati ehtiromining ovozidir. Shunday muhabbatga sazovor bo'lish insong'a mangu sharaf, odamiylik shuhratining chikanligidir.

**Ibrohim G'AFUROV,
O'zbekiston Qahramoni**

Boshlanishi 1-sahifada.

To'lepbergen og'a o'z zamonasining zabardast adiblari bilan do'stu birodar edi. 1998-yilning 4-noyabrida "Правда Востока" gazetasida atoqli qirg'iz adibi Chingiz Aytmatovning To'lepbergen og'aga yo'ilagan samimiy maktabi e'lon qilindi. U shunday boshlanardi: "Qadri birodarim! Har xil sabablarga ko'ra seining "Qoraqalpoq dostoni"ngni bafurja o'qib chiqishga hech vaqt topolmasdim. Nihoyat, kechagini kitobingini oxirigacha huzur qilib o'qidim. Rostini aytaysi, keyingi yillarda, ayniqsa, o'zim ishlayotgan paytlarim taqdiri azal ato etgan umrning har bir daqiqasini avaylab-asrashga, hatto mutolaadan ham o'zimni tiyishga harakat qilayotirman. Nazarimda, o'zing ham xuddi shunday tashvishda yurgan bo'lsang kerak. Bizning yoshimiga yetgan odamlar (yanglishmasam, kelasi yili sen ham 70 yosha to'lasan) ko'proq ish qilishni istaydi. Shunga qaramasdan, seining "yostiqdek" trilogiyangi o'qib chiqdim. O'qiganda ham niyoyatda qiziqib, ochiqchasiga aytadigan bo'lsam, huzur qilib o'qidim..."

O'znavbatida, ustoz To'lepbergen Qaipbergenov ham 1999-yilning 25-martida Chingiz Aytmatov tavalludining 70 yilligi munosabati bilan YUNESKO tomonidan Parij shahrida o'tkazilgan anjumanda qadron do'sti haqida shunday ajoyib so'zlanri aytgan edi: "Barchamiz suyub tilga oladigan Chingiz Aytmatovning ijodiy faoliyatiga bag'ishlab YUNESKO shafeligidagi jahoning ko'p mamlakatlari vakillari ishtirokida tashkil etilgan bugungi xalqaro anjuman, mening nazarimda, insoniyat tamadduning bir-biriga yaqinlashishi, dunyonni Sharq va G'arb deb bo'lishga odatliyan qolgan ko'nimalarga barham berishga qaratilgan sobit qadam-lardan biri bo'lishi aniq. Chingiz Aytma-

XALQ TAQDIRINI ANGLASH

toving ijodiy faoliyi yangi ming yillik bo'sag'asida ana shunday birdamlikning natijali hamda yaqqol tarzda ro'yogba chiqqaniga yorqin misol bo'la oladi..."

To'lepbergen og'a atoqli shoir Abdulla Oripov bilan ham yaqin birodar edi. Ko'p yillar davomida men bu ikki mashhur so'z zargarlarining gohi sokin, gohi qaynoq bahslari guvoh bo'lganman. Ular bir-birini juda qadrlar edilar. 2000-yilning

9-sentyabrida Nukusda To'lepbergen og'a tavalludining 70 yilligini nishonladik. Abdulla Oripov o'sha kezlarida mas'ul lavozimda ishlayotgan Ahmadjon Meliboyev bilan birga uchib keldi. Berdaq nomidagi musiqali drama teatrida so'zga chiqqan Abdulla aka: "Mabod jahon xalqlarining ramziy namoyishi o'tkaziladigan bo'lsa, qoraqalpoq xalqi vakillari qatorida Kunxo'ja, Ajiniyoz,

Berdaq bobolarimizdan keyin, albatta, Ibroym o'g'a bilan To'lepbergen og'a ikkovi shaxdam qadam tashlab o'tgan bo'lar edi", deb lutf etdi. Tanadan keyin katerda Amudaryo bo'ylab suz-ganimizda ham adib sha'niga yaxshi gaplari aytdilar.

Men 16 yil davomida Abdulla aka bilan juda ko'p safarlarda, Zomin va Aqcha-kol' anjumanlarda, qo'shni hududlarda birga yurdim. Har gal u kishi mendan: "Ikki oqsoqol qalay? Ulardan xabar oldingmi?" deb so'rar, ustoz ular haqidagi xushxabarlardan xursand bo'lar edi. Qahramon adiblarimiz Said Ahmad, Ozod Sharafiddinov, Erkin Vohidov, Ibrohim G'afurov va O'zbekiston xalq yozuvchisi O'tkir Hoshimov ham hamisha qoraqalpoq elining ikki buyuk so'z san'atkorini so'rab-surishtirishar, salom aytishar edi. To'lepbergen og'am o'nlab o'zbek shoirlari, adiblari, olimlarini siylar edi.

Sobiq Ittifoqning mashhur adiblari orasida To'lepbergen og'aning ustozlari, do'stlari bisyor edi. Ayniqsa, atoqli rus shoiri, masal janri ustasi, ko'p yillik Rossiya yozuvchilar uyushmasining raisi valifasi ishlagan Sergey Mixalkov bilan niyoyatda qadrondan edi. 2004-yilda ustozning "U dunyoga, otamga xatlar" qissasi Moskvada chop etilishi va Mixail Sholoxov nomidagi xalqlaro adabiy mukofotga sazovor bo'lishida Sergey Mixalkovning hissasi borligidan xabardormiz.

To'lepbergen Qaipbergenov zabardast romannavis, atoqli dramaturg, ja-

moat arbobi bo'lish barobarida beqiyos publisist ham edi. 1984-yili harbiy xizmatni o'taytogan chog'inda "Правда" gazetasida u kishining "Река должна впадать в море" ("Daryo dengizga quyilishi kerak") maqolasini o'qidim. Keyinroq, 1985-yilning kuzida o'sha gazetada To'lepbergen og'aning o'nlab qarovsiz qolgan insonlarga o's qo'li bilan yurib bergan qoraqalpoq'istonlik zahmatkash va fidoyi muallim Allaniyoz O'teniyozov to'g'risidagi "Лик доброты" ("Ezgulik jamoli") sarlavhalni maqolasi ham e'lon qilindi. Uni o'qigan Kuba davlati rahbari Fidel Castro va o'nlab mashhur olimlar, san'atkorlar Allaniyoz muallimiga xat yozdilar. Istiqlohdan keyin adib ham, Allaniyoz og'a ham "O'zbekiston Qahramoni" degan yuksak unvonga sazovor bo'lishdi. Ha, ustozimiz chin ma'noda qahramon edi. Buni 1989-yilning 30-may kuni adibning Kremlning hashamatli saroyida turib Sovet mamlakati rahbarining yuziga aytgan qalampirday achchiq gaplarini "oynal jahon" orqali eshitgan millionlab insonlar yaxshi biladi.

Tavallud sanasiga shu kunlarda 95 yil to'lgan To'lepbergen ustoz oqil inson edi. U kishi ham xuddi Gabriel Garsia Markes, Rasul Hamzatov, Muxtor Avezov, Chingiz Aytmatov, G'afur G'ulom-dek butun sayyoraga daxildor adib edi. Shunday bo'lib qolaveradi!

**Yangiboy QO'CHQOROV,
O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi**

TADBIR

KITOBXONLIK BAYRAMI

Shunday tadbirlar bo'ladiki, ular nafaqat bugungi kun, balki kelajak uchun ham samarali xizmat qildi. Hech kimga sir emas, so'nggi yillarda Prezidentimiz tashabbusi bilan kitobxonlik va kutubxonalar faoliyatini rivojlantirishga oid beqiyos ishlar amalga oshirilmoqda. Zotan, kitobsevar insondon yomonlik chiqmaydi va u jamiyatga ham ko'p foyda keltiladi. Mamlakat salohiyatini yuksaltirish aynan dono va bilimdon insonlar qo'lida ekani hech kimga sir emas.

Bir necha yildan buyon har yili aprel oyida yurtimiz bo'ylab "Kitobxonlik haf'taligi" o'tkazib kelinayotgani ham amalda yaxshi natija bermoqda. Ushbu tadbir aholi, avvalo, yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy, badiiy-estetik talablariga javob beradigan kitoblarni yuksak namuna chop etish, nashriyotlar va ijodkorlar faoliyatiga ko'maklashishi, bolalarga mo'ljalangan adabiyotlar nashr etilishini qo'llab-quvvatalash kabi ezu maqsadlarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, haftalik davomida yangi badiiy asarlari yaratish, jahon adabiyoti sara munularining ona tilimizga tarjima qilinishi masalalariga ham alohida e'tbor qaratilmoqda.

Haftalik doirasida kitob savdosiga tegishli tartib-qoidalarni soddalashtirish, nashr etilgan kitoblarni o'quvchilarga yetkazish, axborot-kutubxonalar markazlarini yangi kitoblar va ularning elektron nusxalarini bilan muntazam to'ldirib borish masalalari ham muhokama qilinib,

qiziqarli taklif va g'oyalari o'taga tashlanmoqda. Shuningdek, jamiyatda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan loyiha va tanlovlarni tashkil etish, kutubxonachilarning bilimi va malakasini oshirish kabi masalalar ham e'tibordan chetda qolmayapti.

Joriy yilning 22-26-aprel kunlari Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tashabbusi bilan Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar hamda Toshkent shahrida "Kitobsevar millat" shiori ostida o'tkazilgan IV respublika "Kitobxonlik haftaligi" ham aynan ana shu jihatlari bilan esda qolarli bo'ldi. Uning doirasida yurtimizda kitob savdo yarmarkalari, yangi chop etilgan asarlari taqqidoti, taniqli ijodkorlar bilan uchrashuvlar, ular ishtirotikida "mahorat darslari", davra suhbatlari hamda tanlov va aksiyalar, madaniyasturilar tashkil qilindi. Bu borada O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi, O'zbekiston noshirlari va kitob savdosi tashkilotlari milliy assotsiatsiyasi hamda mahalliy hokimliklar yaqindan ko'mak bergenani ham alohida ta'kidlash lozim. Muhimi, kitobxonlik haftaligining maktab, litsey kabi ta'llim muassasalarida ham o'tkazilishi amalda yaxshi natijalar bermoqda. Demak, odamlarning kitobga, mutolaaga qiziqishini oshirishga xizmat qiladigan bunday tadbirlarni qancha ko'p o'tkazsak, natijasi ham yuqori bo'ladi.

Umida TESHABOYEVA,
O'zbekiston Milliy kutubxonasi
direktori

BU KITOBNI O'QIDINGIZMII?

Yaqinda Urganch shahrida filologiya fanlari nomzodi Sayyora Samandar va tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori Umid Bekmuhammad hammullifligida "Xorazm jadidlari: islohotlar, ta'lum va adabiyot" monografiyasining nashr qilinganini o'zbek jadidshunoslarining navbatdagi yutuqlaridan biri sifatida baholash mumkin.

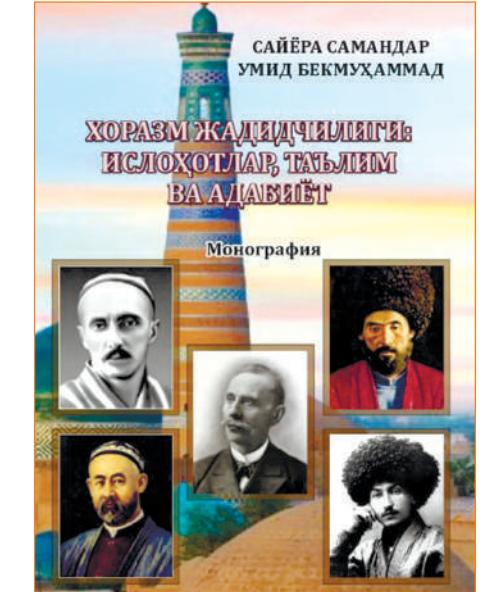
Ma'lumki, Ismoil G'asrali tomonidan asos solingan va "Tilda, fikrd, ishda birlik" shiori bilan chinakam ma'noda yangi Renessans fenomenini yuzaga keltilgan ushbu ma'rifatparvarlik harakati turkiy xalqlar tarixining yorqin sahifalarini tashkil qildi.

Mazkur harakat faoliyatiga teran nazar solsak, jadidlik turkiy muslimon xalqlar tarixida haqiqatan ham noyob hodisa ekaniga amin bo'lamiz. Ne-gaki, istiqbolli strategik g'oyaga ega,

taklif qilishganiga oid qiziqarli tarixiy faktlar qalamga olingan.

Asarda Xorazmda jadidlar tashkil qilgan maktablar, ulardag'i o'qitish usulli hamda dastlabki jadid muallim-

1905-1906-yillarda davolanish uchun Kavkaz va Qrimga borgan. O'sha s-fari asnosida Bokuda ozarbayjon jadid maktablarini faoliyati bilan yaqindan tanishgan. Monografiyada ham Avaz O'tarning Tohirzoda Sobir (1860-1911) singari Ozarbayjon shoirlari bilan uchrashib, do'stlashganai va keyinchalik ham ular bilan ijodiy aloqada bo'lgani aks ettirilgan. Qolaversa, Avaz O'tarning Ozarbayjonda Sultan Majid G'anizoda (1886-1937) tashkil qilgan maktablarini ko'zdan kechirgani, Safarali Valibeyov (1861-1902) ning "Vatan tili", "Usuli jadid", "Lisoni forsiy" nomli asarlari hamda "Xazinayi

uchun ham foydalidir. Kaminaning shu yil 1-may kuni Ozarbayjondagi AZERTAG axborot agentligi orqali e'lon qilingan "Ozarbayjon ma'rifat-parvarlarining Xorazm jadidlari bilan hamkorligi tarixiga bag'ishlangan monografiya" sarlavhal maqolada masalaning mana shu jihatlariga ham alohida ahamiyat qaratilgan.

To'g'risi, o'zbek hamkasblarimizning ushbu monografiysi bilan tanishish jarayonida xorazmlik zukko munaaqid va sho'r Bahodir Sodiqning

"Xotira uyg'onsa go'zal", degan go'zal satri yodimga tushdi. Ha, xotira uyg'onsa go'zaldir. Shu ma'noda, ushbu monografiya orqali xorazmlik fidoyi jadidlarning porloq xotirasini uyg'otmoq, ularning ibratlil ishlarini bugungi va kelajak avlod vakillariga yaqindan tanishirishning ahamiyatini hech bir mezon bilan o'lchab bo'lmaydi. Izlanuvchan mualliflar shu kunlarda yana bir nechta ilmiy loyhalar ustida birlgilikda ishlayotganidan xabarim bor. Bunday ezu va savobli yo'lda ularga omad va muvaffaqiyatlar tilab qolaman.

Almaz ULVI,
filologiya fanlari doktori, professor.
Ozarbayjon

XOTIRA UYG'ONSA GO'ZAL

amalii faoliyat bobida dadiil va shiddati bo'lgan bunday fidoyilar hamma davrlarda ham paydo bo'lavermaydi.

Monografiyada Qirimda yuzaga keltingan asarlari bilan esda qolarli bo'ldi. Uning doirasida yurtimizda kitob savdo yarmarkalari, yangi chop etilgan asarlari taqqidoti, taniqli ijodkorlar bilan uchrashuvlar, ular ishtirotikida "mahorat darslari", davra suhbatlari hamda tanlov va aksiyalar, madaniyasturilar tashkil qilindi. Bu borada O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi, Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi, O'zbekiston noshirlari va kitob savdosi tashkilotlari milliy assotsiatsiyasi hamda mahalliy hokimliklar yaqindan ko'mak bergenani ham alohida ta'kidlash lozim. Muhimi, kitobxonlik haftaligining maktab, litsey kabi ta'llim muassasalarida ham o'tkazilishi amalda yaxshi natijalar bermoqda. Demak, odamlarning kitobga, mutolaaga qiziqishini oshirishga xizmat qiladigan bunday tadbirlarni qancha ko'p o'tkazsak, natijasi ham yuqori bo'ladi.

Xiva xonligida bosh vazir lavozimida xizmat qilgan Islomxo'ja tomonidan amalga oshirilgan islohotlar o'sha davr jamiyati uchun katta yangilik bo'lgan edi. Monografiyada Feruzxon, Asfandyorxon kabi hukmdorlarining jadidlarga xayriyohlik bilan qarab, o'zlarini ham yangi maktablar ochishgani hamda ularga Qozon va Orenburg shaharlardan o'qituvchilar

lari to'g'risida ham ilk bor aniq manbalar asosida hikoya qilinganini ham qayd etish o'rinnlidir.

Bundan tashqari, mualliflar o'lkha jadidlarining adabiy merosini yangicha ruhda tahsil qilish borasida ham muayyan yutuqlariga erishgan. Ayniqsa, taniqli ma'rifatparvar Bobooxon Salimovning ijodiy faoliyati, mashhur shoir Avaz O'tar hayoti va ijdining jadidlarga bog'liq jihatlari ishonarli dalillar, yangicha qarashlar asosida yoritilgan e'tiborga loyiq. Monografiyada Muhammadsharif So'fizoda va Hamza Hakimzodaning Xorazm zaminida kechgan hayoti va faoliyati o'kadagi jadid adabiy muhitni bilan uyg'un holda tahsil etilgani ham manтиqan o'rinnlidir.

Shu o'rinda zahmatkash olimlar tomonidan Avaz O'tarning "Til", "Maktab" va "Hurriyat" kabi ma'rifat g'oyasi bilan sug'orilgan she'rlari yangicha talqinda tahsil qilinigan kaminaga ancha manzur bo'ldi. Tarixdan ma'lum, Avaz O'tar sil xastaligiga chalingach,

axbor" deb nomlangan ikki jildlik qomusiy lug'atni Xorazmga olib kelgani, farzandini Mamat mahramning jadid maktabiga o'qishga berganiga oid tarixiy faktlar ham har qanday o'quvchini qiziqitirishi shubhasiz.

Monografiyada 1913-1918-yillarda Turkiyaning Istanbul universitetida tahsil olgan xorazmlik Bekjon Rahmonning hayoti va faoliyati ham keng yoritilgan. Zotan, o'sha kezlarida Boku shahrida o'tkazilgan Sharq xalqlari qurulotyi va xalqaro turkshunoslik anjumanida ishtirot etgan ozarbayjoni tanqli davlat arbobi Samad og'a Ag'amali bilan yaqin do'st bo'lgan bu fidoyi inson o'zbek ma'rifatparvarlik harakati tarixida o'zidan munosib iz goldirgan.

Bir so'z bilan aytganda, ushbu monografiyani Xorazm jadidlik harakatiga bag'ishlangan dastlabki keng qamrovli fundamental ilmiy tadqiqat sifatida e'tirof etish mumkin. Bunday asarlar boshqa turkiy davlatlar, jumladan, Ozarbayjon ilmiy jamoatchiligi

YANGI TARJIMA

Kafka kitobining taqdimoti – milliy ma'naviyatimizdagi voqeadir. Biz yaqin-dagina Jaloliddin Rumi "Masnaviy" si tarjimasi nashr etilganda shunday haya-jonni boshdan kechirgan edik.

Avvalo Kafka va "Qal'a" haqida... Kafka qattiq isitma, bezgak ichida yoz-gandek tuyulaveradi menga. Bu uning migren bilan og'iganidan miyamda tug'ilgan paralleldir ehtimol. Lekin ilhom ham aslida, qattiq isitmag'a, talvasaga o'xshaydi. Demak, Kafka hamma vaqt kuchli ilhom, jazava holatida yozgan bo'lsa kerak.

"Qal'a" qanday dunyoga kelgan? Nima uchun yozilgan?

Kafka sug'urta kompaniyasida ishlaydi. Har kun teperedan o'nlab topshiriqlar keladi, uning bajarilgan-bajarilmagan bilan esa hech kim qiziqmaydi. Xodimlar uzzukan hisobot yozish-u turli qog'ozlarni to'ldirish bilan band. Dasta-dasta qog'ozlar undan bunga – bundan unga oshiriladi. Yarim kunda bajarish mumkin bo'lgan ishni haftalab sudrashadi va hokazo.

Bu ishlarning hammasi nimaga kerak, foy-dasi nima – buni topshiriq berayotganlar ham, bajarayotganlar ham bilmaydi. Lekin hamma o'zini muhim ish bilan shug'ullanayotgandek tutadi. Mahobatlari yozishiga mashinasi esa millionlar hayotini majaqlagancha timay ay-lanishda davom etadi, etaveradi...

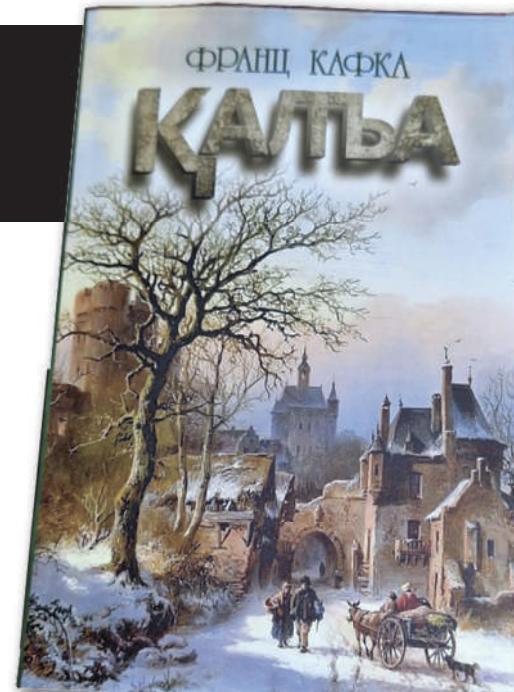
Mana shularning bari Kafkaga bema'nilik bo'lib tuyulgan. Bular inson hayotini be-ma'nilikka, absurdga aylantiradi degan xu-losaga kelgan.

"Qal'a" byurokratiyaning mudhish mohiyatini eng oliy qadriyat bo'lgan inson hayotining qadsizlanishini anglashdan tug'ilgan. Kafka sug'urta kompaniyasida ko'rganlarini shu taripa romanga aylantirgan.

Aslini olganda bugun ham biz o'sha absurrdan xalos bo'la olganimiz yo'q. Ofis hayoti, atay natjisazlikka mahkum etilgan behuda yugur-yugurlar ko'rinas dashtan davom etyapti. Mana, jahoniy absurdga bir misol: Z.Freyd XX asr boshida birinchi jahon urushi munosabati bilan shunday yoz-gan edi: "Urush ichimizdagi "yovuz ruhlar" ni uyg'otib yubordi – vaholani, biz ularni asrlar mobaynina ma'rifat va madaniyat (unser Edelsten) vositasida abadulabadga jilovlab oldik, deb o'ylagan edik". Afsuski, odamzod oradan bir asr o'tib ham o'zgarmadi. Freydning gapi hamon o'z kuchida turbi. Bugunning absurdligi shundaki, xalqaro miqyos-dagi muloqotlar, yig'inlar, o'zaro tahdidlar, davlat rahbarlarining qo'ng'iroqlashuvlari –

ABSURDGА QARSHI

IS'YON

bularning birortasi tevaragimizdagi mudhish urushlarni to'xtata olayotgani yo'q. Dunyo xuddi "Qal'a"dagi singari bir-birini eshitmay qo'ysi. Masalalar muhokama qilinadi, ajoyib qarorlar qabul qilinadi, odamlar kecha-yu kunduz demay ishlaydi – lekin hayotda hech nima o'zgarmaydi. "Qal'a"da qidigek uyum-yum qog'ozlar ichida yashayapmiz...

Kullas, odam o'z yo'rig'da ketayotgandek tuyulgan hayot voqelegi fojiasini anglamasligi mumkin. Adabiyot o'shami o'quvchiga yorqin-anic ko'rsatib beradi, uni bizning ko'zmizdan yashirayotgan kundalik mayda-chuydalardan ajratib-tozalab ro'para qiladi.

Kafka inson hayotini absurdga aylantirayotgan shunday voqealarni tasvirlaganki, yurak o'ynab ketadi. Masalan, amaldorga jazman bo'lishni xohlasmagan Amaliyaning oilasidan butun qishloq yuz o'giradi. Qal'aga qo'ng'iroq qilinsa, hech kim javob bermaydi, di, go'shadan shovqin va musiqa eshitiladi, xolos. K. gaplashishi kerak bo'lgan amaldorlar qolib, ularning oyimchalari bilan muloqot olib boradi. Xastalanib qolgan, qarib-churigan oqsoqol murojaatichilari to'shagida cho'zilib yotgancha qabul qiladi. Kafka sokin dodlaydi: "K. hech qayerda bundagidek xizmat bilan shaxsiy hayot chirmashib ketganimi ko'rmanan".

Roman niyotda kuchli ironiya, istehzo bilan yozilgan. Tarjimon kinoya kuchini "Sardiniboy", "bekaoym", "xotinch" kabi o'zbekcha so'z shakkilari bilan ham beradi.

Bir qarashda arabcha, arxaik so'zlar tarjimada ko'pdekel tuyuladi. Ammo ular ham aynan Kafkaning kinoyalarni optimal be-rish uchun qo'llangan. Masalan, tarjimon kanselyariyavi byurokratiya dabdabasini "seni graflik mulkidan ixroj qilamiz" degan arxaizm bilan ifoda etadi. "Almisodan qolgan, ohori uchib ketayozgan laxtak" deb ta'riflangan graflik bayrog'iin dabdbabal va hech kim tushunmaydigan "a'lam" so'zi bilan beradi. Xushtori haqidagi xotiralari ni eri bilan entikib yillab muhokama qiladigan bekaza Kafkaning istehzosini "aqdi nikohingiz" degan jumlada ifoda etadi. Bu hollarning barida ironiya haddi a'losiga chiqadi.

Kafkaning asarlari zerikarlidek, kuchli hayajonlantiradigan drama-tragediyalari yo'qdek tuyuladi. Jumladan, "Qal'a" ham

shunday. Buni tarjimon ham "So'zboshi"da ta'kidlab o'tgan. Lekin o'qiyversang, hammasi tanishdek, hammasi yuragingini o'trab boraveradi. Ayrim joylarini qayta-qayta mutolaa qilasan. Xullas, tagiga chizib-chizib o'qiladigan kitob.

Endi asar tarjimasi haqida.

"Qal'a"ning tarjimasi tarixiy voqeadir. Jahon adabiyotini Vafo Fayzullohdekkor bo'va chiqqan biladiganlar adaptasiyasi bilan o'qishgani qayta-qayta mu'tabbiq qilinadi.

Bugun esa, mana, "Rayon"ning davovi

butunlay unutilayotgan, harakatsizligidan falajlanib qolgan so'zlarimizga hayot ba'gishlangan. Mana ular: oytovoq, padari qu-sir, dambal, po'la va h.k. Bochka so'zini esa o'zbekcha talaffuzda "bo'chka" deb ishlatali. Tilimiz uncha kelishmaydigan "noi'l"ni noyil" deydi.

Endi tarjimaning boshqa jihatlariga ham to'xtalsam.

Badiiy asar tarjimasi nozik hodisa. Ba'zi ijodkorlar tarjimani "birovning tomorqasida qora ter to'kish" deb biladi va qo'l urmaydi. Ba'zilar shaxsiy manfaat uchun ishlatali. Lekin Kafka asarni tugatmay tashlab qo'yan. Bunga ham qandaydor sabab bo'sa kerak-da. Ehtimol, o'zi o'ylagan yakun Fakhaning o'ziga yoqmagani.

Shundan kelib chiqib, asar niyoyasiga yetkazilganda ham yakun bo'lmashi – baribir uzilib qolaverardi. Bu – Kafkaning odamzod o'zi o'ylab topgan byurokratiya tug'dirgan absurdning tugamaslig

TABDIL

"KO'MAK" CHILARDAN XOTIRA

Germaniyaga buyuk umidlar bilan tahsil olish uchun borgan talabalar tomonidan 1923-yilning birinchi sentyabrida o'zbek tilida eski o'zbek yozuvida ilmiy, adabiyl, ijtimoiy "Ko'mak" nomli jurnal nashr qilinadi. Jurnal manzili "Berlin-Shoneberg, Stubenrausshrasse" 4-uyda joylashqan bo'lub, "Ozod Sharq" bosmaxonasida chop etiladi. Unga Sayid Ali Xo'ja mas'ul muharrirlik qiladi. Jurnal o'ziga "Bilim Ovro'padadir!" degan gapni shior qilib oladi. Uning mundarijasidan talabalar tomonidan yozilgan ilmiy, ijtimoiy maqolalar,

bir qancha she'rlar o'r'in olgan. Ehtirom ramzi o'larq talabalar jurnalda Cho'ponning "Ketganingda" she'rini ham berishadi.

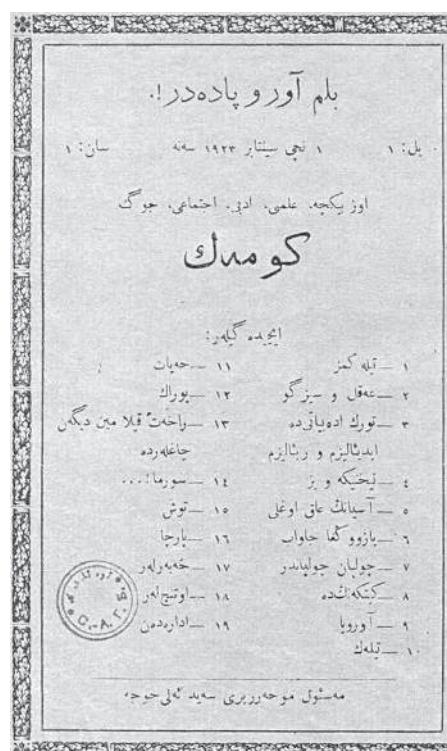
"Ko'mak" da Ahmad Shukriy, Sayid Ali Xo'ja yozgan asarlari bilan qatnashadi. Jami 28 sahifadan iborat bu jurnalning keyingi sonlari chiqmaysdi. Berlindagi talabalardan yagona yodgorlik bo'lgan bu jurnaldag'i manbalarning o'zi ham ularning qalbini, orzu-intilish va dunyoqarashini tasavvur qilishga yordam beradi.

Ovro'paga borib chuuqur bilim olish va yurtiga qaytib Vatanga xiz-

matni niyat qilgan bu talabalar jadidlar edi. Ular Turkiston turmush tarzini, insonlar fikrini yangilashga, o'zgartirishga bel bog'lagan edilar. Taassufki, ularning orzulari armonga aylandi. Bu achchiq tarix, bu talabalarning qismati. Muhtaram "Jadid" o'quvchilariga "Ko'mak" dan olingen ayrim manbalarni taqdim etamiz.

B.Muhammad NUR

Izoh: Suratda "Ko'mak" jurnalining muqovasi

Tilagimiz

Yoruqliqqa sevinib, imtilib chiqayotg'an Turkiston shuncha ilmiy kishisizligiga qaramasdan kelgusining buyuk umidlari uchun bizni Ovro'poga yubordi. Chindan-da, Turkiston chalalikni istamadi. Butunlikni istadi. Juda yaxshi qildi. Biz ammo Ovro'poda yillarcha qolib o'qug'on zamonimizda sevki Turkistonimizga xizmat qiluvdan mahrum bo'lub qoluvni istamaymiz. Shu yerda turg'on chog'izimda ham bu to'g'rida tushunamiz. Buning uchun kuchimiz yetkancha tirishamiz. Buni biz o'ylab chiqarmadik. Har bi millatning oliy maktab bolalari qayerda bo'lsa bo'sunlar, ilmiy-ijtimoiy yo'llarda o'z millatlari uchun choloshadilar. O'quv bilangina qolmaydirlar. Bizim ishimiz kelgusida ilmiy ishdir. Shuning uchun hozirdan qo'limizdan kelgancha chala bo'lsa-da, kichik bo'lsa-da, arzimas bo'lsa-da, qilamiz. Uzoqlarg'a buyuk umidlar bilan yuborg'on Turkistonimizga bu harakatimiz ko'kragimizda yot'gen xizmat tuyg'ularini ko'satar umididamiz.

Sulaymonga chumoli chovtiga oyog'ini tortuq kelturganidek biz-da shu kichik jo'ngni (**jurnal ma'nosida – tah.**) ulus oyog'larig'a to'shantiramiz. Deymiz, bizning qo'limizdan kelgani hozir shu bo'ldi, yararlq bo'lmasa-da, o'z bolalaringizniki. Oling, buzuqlarin tuzating, kamchiliklarini to'diriring, ko'maklashing.

"Ko'mak" tahriri

Germaniyada tahsil olgan turkistonlik talabalar.

Texnika – inson tabiatda uchratdigi, topdig'i quvvat va moddalardan elning ehtiyoj va hojatini o'tash, turmushni yengillatish uchun rivoziyot, tabiiyot, mexanika fanlarini negiz tutub yasalg'on, qurilg'on, ishlangan narsalar, asboblar ham ish-lash yo'sunlarini to'piga aytildi.

Kishi dunyog'a kuchsiz zaif bir holda kelgan. O'zingin to'garagida minut sayin yutorday dahshat berib turg'on tabiat va turi dushmanlardan qondan saqlanish kira kelgan tushungan chorasini oxtara boshlag'on. Kishi bu hollar ichinda ko'b dovdirimadag'on. Aqli, fikri soyasinda tegrasindagi topdig'i toshlardan o'zining ehtiyojig'a to'g'rilab, hozirg'i bizning ishlatdигimiz asbob qurollari o'rniq'ishlatish majburiyatida bo'lgon. Mana bu kishining birinchi texnikaga boshlab kirishidir. Buning vositasi bilan dashmanlar orasinda yashab o'z urug'ini ko'payta va yoya olg'on.

Zamonning o'tishi bilan ehtiyojning zo'rayishi orqasida burung'i qurollari yaroqsiz va yaramas bir holga kelganlar. Kishi bu yaroqsiz narsalar bilan tabiatdagi buyuk tortishish kurashida yengilshini angldi. Ularning yerga ma'danlardan mukammalroq qurollar yashash darajasiga yetishdi. Tabiatda to'g'ri ketirdigi quvvat va moddalarni o'z istagiga bo'yin egildi. Bularning vositasi bilan sodda qurollar to'la va mukammaltilrildi.

Kishining o'tkir aqli, o'rniqli fikrlari, charchamas vujudi soyasida texnika tadrijiy suratda o'lg'a bosdi. Ayniqsa, hozirg'i vaqtida Ovro'po. Amriqoda texnika shunday yuksalgankim, bizning tamonlilarini cheksiz hayratda qoldirariqdirdi. Ikki tomoni daraxtlar bilan bezanib yashnagan, keng ozod ko'chalari, ichiga kirganda o'chmox sezgilarini beradigan park, bog'lari, sog'liq saqlash o'yin maydonlari, yo'sunli, savlatli ko'rinishda maktablar, dorilfununlar, teatrler, kutub va qiroatxonalar, muzeylar, binolar, ulardag'i kishining ehtiyoji uchun hozirlang'on narsalar ular soyasida kelgan natijalar tursun, boyoqchiq egalarini qursoqlarini-da to'yg'uzda olmaydir. Shul sababli ko'b hunarchilarimiz ishlarini yig'ishtirib chet kishilar fabrik, zavodlarida qorashchi-

larda ishlanib chiqarib turg'on turli mashinalar kishining ustidagi yuklarni oldi. Uzilish va qiyonalishdan qutqardi. Bular orqali mayda hunar ishlar yuksaldi. Ko'k sari kerilib turg'on yuksak tog'lar bag'ridagi qiymati narsalar osonliq bilan olindi. U qayonlarda javlon otib turg'on paraxo'dilar, yer osti, yer yuzi, yer tepasi elektrik va o't arabalari va uchg'uchilar butun yer yuzindagi ellarni bir-birlari bilan aloqada bo'lishtg'a ham olish-berish ishlarini yuksalishiga sabab bo'ldi. Suv va zirot mashinalari sahrolarni bog'larga aylantirdi. Dehqonchiliq ishlar yuksaldi. Yuqoridagi sayg'onlarimiz Ovro'po, Amriqoda tirkchiliq yo'llarini ochg'on texnika orqasindan bo'lib qo'sha chiqazildi. Bu unumli natijalar kun botish elini dunyoda yashashga a qiziqirdi. Shuning uchun bu yo'lda belni mahkamlab timmasdan tirishmakdadir.

Endi biz bir aylanib o'zimizga va bizning texnikamizga qarasaq, yuragimizni ezarlik bir holda bulg'onilg'on ko'ramiz. Madaniy uluslarning yuksalishiga sababchilardan bo'lq'ig'an injelerar, do'qturlar, agronomlar, turli olyi ma'lumotli ish kishilarini va mayda qo'l hunar ustalarini biza yo'qdir. Mana bunlarning natijasida yuritmosi noobod, elimiz yo'qsuldir.

Turkiston eli unumli tuproqlar, turli ma'danli tog'lar, qiyatni o'simliklar, oltun barobarida turadiring hayvonlar va boshqa turi tabibiy boyliqlar bilan birga har turli deyarlik hunarlarga egadir. Netakim: to'quvchiliq, kunchilik, gilamchilik, ma'danchilik, ipakchilik va boshqalar. Lekin bunlarning hammasi yo'sunsiz bir yo'lda ishlanadilar. Tabibi boyliqlarni yo'lg'a qo'yish, hunarlarni yuksaltish, zamon – qoliplarig'a solish harakatlari bizda yo'qdir. Hunarchilarimizning ishlangan ishlar, chiqozg'on mollari mamlakatni boyitish narida tursun, boyoqchiq egalarini qursoqlarini-da to'yg'uzda olmaydir. Shul sababli ko'b hunarchilarimiz ishlarini yig'ishtirib chet kishilar fabrik, zavodlarida qorashchi-

lik xizmatini o'tashga majbur bo'lq'on edilar. Rusiyada ishlab chiqozish ishini tubang'a ketishi, chetdan narsalar keltirish yo'qlig'i qo'l hunarchilarimizni yana bir oqimirlatdi.

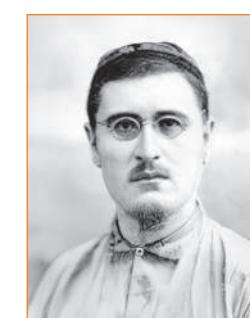
Elimiz orasida bu kungacha ishlaganimiz elning ruhini ko'tarmadi. Uni rozi etmadni. Ozg'ina bo'lsa-da madaniyatga moyil ettdira olmadi. Buning sababi ish kishilarimizning yo'qlig'ida deyman. Qanday ishni boshlasa, qilsaq undan el ko'ziga bir natijalik narsa ko'sata olmadiq. To'g'risi, ishlab chiqara olmadiq. Ko'b joylarda teatir va maktab binolari solmoq uchun aqcha to'planadir-da o'zimizda injener – arxiteturlar va boshqa ish kishilar yo'qlig'idan yig'ilg'on pullar bo'lmagur narsalariga sarf bo'lub ketadir. Bu kabi unumsiz ishlarimiz sanosqiz.

Bizning Turkiston xalqi prakatichini – amaliyotchi xalqdir. Ko'b so'z bosh og'ritar, quruq so'z quloqqa yoqmas, deh turg'on el qarshisinda qancha unumsiz ishlar ishlashtib yana maddohliqa davom etsak, el shuncha bizdan, madaniyatdan nari qochar.

Shuning uchun bizning Turkistonga Ovro'po texnikasi bilan qurollang'on kishilarni yetqizish lozimdir. Mana bunnar vositasi bilangina ishlangan ishlarini, tabiyi boshliqlarni yo'lg'a qo'yulg'onin, hunarlarni yuksalganin el – o'z ko'zi oldida ko'rgach anglar, tushunar. Madaniyat sari o'zindan o'zi oyoq bosar. Ovro'poning texnika, hunarlardan oldinda bo'lq'on Germaniyag'a bultur Buxoro va Turkistondan talabalar keldi. Bularning hammasi deyarlik oliy texnika, zirot va hunar maktablariga kirdilar. Turkiston, Buxoro, Xivada Ovro'pog'a yil sayin o'qug'uchilar yuborib turish harakati borlig'in ko'ramiz. Mana bular yaqin bir orada yurtimizning unumli sahifasini ochilishig' a umid va imon ketirtiradir.

A.A.

Cho'Ip'ona o'ng qulog'imga kirdikcha ko'zimga Shekspir ruhi ko'rinadira-turadir.
Shekspir lirizmasi bilan Cho'Ip'ona she'riyati orasida naqadar ayirma axtarsamsa-da, ani topolmadim. "Uyg'o-nish"ni necha tobqirlar o'qub chiqdim. Shekspiri mutolaa etdim.

CHO'LTON CHO'LONDIR

Eng so'ng: "Shekspir Cho'lpondir yoxud Cho'lpon Shekspirdir..." fikriga keldim. Cho'lpon she'rlari Shekspir jo'shqunlug'i bilan to'ladir. Cho'lpon oq ko'ngiligi Shekspir samimiylig'idan o'tadir. Cho'lpon bizda sevgi tangrisi, sezgu yaratuvchisidir. Cho'lpon lirik, Cho'lpon shoiridir. Cho'lpon cho'lpondir.

A.SH.

"Ko'mak" dan olingen manbalarni S.Karimova, B.Nurmuhammad tayyorladi.

TURK ADABIYOTIDA IDEALIZM VA REALIZM

Ba'zi Ovro'po tekshiruvchilar turk qavmlarida injalik sezgulari yo'q bo'lub, unlarning tab'lardara nuqulgina qiruvchiliq, yovoyiliq bo'lq'onlig'in da'vo etar edilar. Yigirmanchi asrda turk qavmlarining adabiyot dунyosida o'z borilqlarini ko'rsatuvlari bu fikrning yanglish ekanligini sezdiradir.

Adabiyot bilag'onlari: "bir millatning adabiyoti u millatning ruhini ko'rsataturgan oyinasidir", deyrular.

Yangi asr o'zgarish to'lqunlar soyasinda turk qavmlarida adabiy asarlari yozila, yangi adabiy oqim va maslaklar tug'ula boshladil. G'arb, sharq va shimol turklari shevalarida yangi adabiyot vujud-

ga keldi. Turkiyada buyuk adabiy chehralar tug'uldi. Cheksiz kengiyab ketmekda bo'lq'on turk qavmlari adabiyot bog'chalarini kezib chiquv uzoq zamon va ko'b kuchilar istaydir. Shunday bo'lsa-da, adabiy maslaklarni tanurg'a namuna bo'lariq asarlarni ko'rsatib o'tuv mumkindir. Hozirgi asr adabiyot olamida idealizm (oyachiliq) va realizm (hajiqatchiliq) maslaklari katta ro'l o'ynaydir. Ko'bdan ko'b bir adabiy asar falsafiy yoxud ijtimoiy yoqdan tekshirilatquran bo'lsa, mana shu ikki maslak ko'zgalarini taqib u asara qaramoqqa to'g'ri keladir. Qafqaziyali Husayid Jovid afandining usmonicha yozilg'on "Shayx Sa'non" bilan Fitrat afandining chiq'atoy shevasida yozilg'on "Hind ix-

Ahmad SHUKURIY

XOTIRA AZIZ

(Davomi. Boshlanishi o'tgan sonlarda).

Jo'raboyev Oxundada – 1898-yili Namangan shahrida tug'ilgan. Hibsga olingen vaqtida Xonarobod tayyorlov punkti mudiri bo'lgan. "Milliy ittihod" aksilinqilobi tashkiloti a'zosi bo'lgan. Xotin-qizlar ozodligiga qarshilik ko'rsatishda, jismonan kuch qo'llaganlikda ayblangan. Hukumat a'zolarini haqorat qilib, xalq dushmanlarini maqtaganli uchun hibsga olingen.

Ermuhammedov Sodiqjon – 1892-yili Namangan shahrida tug'ilgan. Aksilinqilobi faoliyati uchun 1932-yili 5 yil qamoq jazosiga hukm qilingan.

"Milliy ittihod" aksilinqilobi tashkiloti a'zosi bo'lgan. O'zSSR IIKK Namangan shahar bo'limining 3416-ishbo'yicha ayblanganlangan. Yashirin muhokamalarda faol qatnashib, sovet hokimiyatiga qarshi kurashgani uchun otuvga hukm qilingan.

QATAG'ON QURBONLARI

Murtarxonov Isaxon – 1879-yili Chust shahrida tug'ilgan. Hibsga olingen vaqtida artel a'zosi bo'lgan. "Milliy ittihod" aksilinqilobi targ'ibot olib borgan. Monarxist tuzumni jumyat, sovet hukumiyatiga qarshi kurashgani, fuqarolarni xorija chiqib ketishga targ'ib qilganlikda ayblangan. O'zSSR IIKK Namangan shahar bo'limining 12568-soni ishi bo'yicha 10 yil muddatga mehnat tuzatuv lageriga hukm qilingan. Muddat 1937-yil 12-okeyabrdan hisoblangan.

Yo'Idoshqoriyev Abdullajon – 1884-yili Namangan shahrida tug'ilgan. Namangan shahar dumasi va Qo'qon muxtoriyati a'zosi. Hibsga olingen vaqtida qishloq matlubot jamiyat ombor mudiri bo'lgan. "Sho'royi Islom" va "Milliy ittihod" aksilinqilobi tashkilotlari bilan aloqadorlikda, Matlubot kooperativasida kolxozchilar norozilagini keltirib chiqarish uchun ongli ravishda non ta'minotini kamaytirib, qo'poruvchilik, zararkunandalik ishlarini olib borganlikda ayblangan. O'zSSR IIKK Namangan shahar bo'limining 3365-soni ishi bo'yicha 10 yil mehnat tuzatuv lageriga hukm qilingan. Muddat 1937-yil 4-oktyabrdan hisoblangan.

Qodirov Nasriddin – 1886-yili Namangan shahrida tug'ilgan. Shahar dumasining sobiq a'zosi, "Sho'royi Islomiya" aksilinqilobi tashkilotining kotibi sifatida qamoqqa olingen. Hibsga olingen vaqtida ihsis bo'lgan. Maktabda o'qituvchilik qilgan yillari aksilinqilobi, mag'lubiyatchilik qarashlarni tarqatib, aksilinqilobi, taslimchilik targ'ibotini olib borganlikda ayblangan. 10 yil mehnat tuzatuv lageriga hukm qilingan. Jazo muddati 1937-yil 4-oktyabrdan hisoblangan.

Nuriddin Qoriev – 1889-yili Namangan shahrida tug'ilgan. 1931-yil 8 yil qamoqqa hukm etilgan. Hibsga olingen paytda Ashxobod shahrida davlat bankida iqtisodchi bo'lib xizmat qilingan. "O'n sakkizlar guruhi", "Milliy ittihod" aksilinqilobi tashkilotlari a'zosi sifatida aholi orasida muttasil aksilinqilobi targ'ibot olib borganlikda va a'zolar yollaganlikda ayblangan.

Rahmonov Toji – 1882-yili Namangan shahrida tug'ilgan. 1932-yili "Milliy ittihod", "Jamiyat Islomiya" va "Nashri maorif" aksilinqilobi tashkilotining a'zosi sifatida javobgarlikka tortilgan. Qamoqqa olingen vaqtida himoyachilar kollegiyasi a'zosi bo'lgan. Yashirin yig'inlar muhokamalari, mag'lubiyatchilik targ'ibotida ishtirot etganlik va aksilinqilobi tashkilotlarga a'zolar yollaganlikda ayblangan, 10 yil qamoq jazosiga hukm etilgan. Muddat 1937-yil 29-avgustdan hisoblangan.

Usmonov Fayzulla – 1888-yili Namangan shahrida tug'ilgan. 1931-yil 5 yil qamoqqa hukm etilgan. Quruch'i bo'lgan. "Jamiyat Islomiya" va "Milliy ittihod" tashkilotlari a'zosi sifatida nolegal yig'inlarda ishtirot etib, aksilinqilobi targ

HANGOMA

Otamni tanisizsiz. Bir paytlar "O'ika rivoji" (nom ijtimoiy xavfsizlik nuqtasi nazaridan o'zgartirildi) partiyasida targ'ibotchi bo'lib dong taratganidan mahalla-ko'nda Farhod firqa nomi bilan ardoqlanib kelinadi. Ko'p yillik tajriba tufayli otamiz olimizim ham firqa yachekeykasiga aylantirib, partokratlarga xos byurokratik intizom o'rnatgani, u kishining aytgani aytgan, degani degan. Har qanday oilaviy mashvaratni navbatdan tashqari sessiyaga aylantirib, kun tartibini o'zi belgilab, o'zi qaror chiqaradi, tamom. Bajarmay ko'r-chi! Bugun ham ana shunday ostig'ich majlis chaqirilib, o'n chog'li vakillar jamuljam bo'dilik. Otam to'nda yastanib, grafindan sakkiz qirrali stakanga suv quyarkan, baroq qoshlari ostidan sinciklab kvorum borligiga ishonch hosil qilgach, kun tartibini e'lon qildi:

– Tak, bugungi muhokamaga qo'yiladigan mavzu bitta: nevaramiz Shukrullojoning foitiha to'yi munosabati bilan quda tornonga taqdim qilinadigan sovg'a-salom, xalq tilida aytganda, sarpo-suruq masalasidir. Kimda qanaqa taklif bor? Qarshilar, betaraflar? – Otamiz hali o'z og'zidagi gapini tugatmasdan hukm chiqarib qo'yaqoldi, – xo'p, demak bir ovozdan qabul qilindi. Endi muhokamaga qo'yilgan masala yuzasidan asosiy ma'ruzachi – yetakchi maslahatchimiz, hammamiz uchun hurmatli Oyposhsha Berdiyevega (ism-shariflar etika nuqtasi nazaridan o'zgartirildi). Ta'kidlab aytamizki, sizga reglament bo'yicha uch daqqa vaqt ajratilgan. Lekin humatingiz bor, yana uchta uch minut qo'shib beramiz.

Onamiz salobat bilan to'rga o'tib, majlis ahliga (kelinlar bundan mustasno) vigor bilan qosh qoqib minnadtordlik bildirdi. Onamizni yaxshi tanisiz. U kishi o'tgan asrning 90-yillari miyonasigacha o'rta maktabda til va adabiyotdan dars berib, keyin bozorlar ma'naviy madadga muhtojligini sezgach, Otcoparda til, hasip-xonim savdosini yolga qo'yanlar. Tili-jag'li emasmlari, yemakning ta'rifini shundoq boplaganlarki, Haspixonim degan nomlari shu sharaf bilan bog'iqliq. Notiqning protokolda ko'zda tutilgan rasmiy ma'ruzalarini to'liq keltirib, shundog'um vaqt ziq o'quvchilarning qimmati umrini o'g'irlamoqchimasman. Qisqasi, fotiha dasturxonai tarkibiga kiruvchi o'tki sandiqning peshkashi bul tur: dastlabki olti sandiq nomiga til kelishmaydigan kiyim-kechak, latta-putta, atir-upa, zebi-zynat, texnik anjomlar va hokazo bilan to'kis ekan. Qolgan beshi yegulik, ichkilik, meva-cheva, chaq-chuq, qand-qurs deganday (papaya, ajdarho, mangostan, Zimbabwe it-uzumi, Givneya-Bisau xushbo'y sarimsog'i, Tanzaniya maymunjoni shinnish kabilarni, o'lay agar, tushimda ham ko'magandimi) nozli ne'matlar bilan to'ldirildi. Onamizing ma'ruzalarini yakunida muddao o'n ikkinchi sandiqni qanday to'ldirib, bo'lajak qudalarni hang-mang etish-u, obro' olish ekanligi ma'lum bo'ldi. So'z erkintligi yaxshi narsa-dal! Endigina olamizning faol a'zolari o'g'iziftlagan joyida otamiz xontaxtaga yengil shapa-

tilab, so'zni o'ziga o'zi berib qo'yaqoldi: – Avalo, barchangiz majlisimizda ongi ravishda qatnashib, o'z nuqtai nazaringiz borligini ifoda etmoqchi bo'lganingiz o'ta quvonlarli hol. Haqiqat bahslerda tug'iladi. Shu o'rinda menda bir taklif bor. Hammamizga ma'lumki, keyingi yillarda kitobxonlikka e'tibor haddan ziyod kuchayib bormoqda. Shuni inobatga olib, so'nggi sandiqqa noyob kitoblar joylab, ma'rifatparvar xonadon sifatida qudalarga taqqim etsak, ayni muddao bo'lardan deb hisoblayman (davomli gulduros qarsaklar yangradi). Zero, "O'ika rivoji" firqasida mardonavor javlon urgan paytlarimizda buyuk safdoshimiz, hamma davr va xalqlarning otashin adibi Valijon Soqiy (taxallus, dafi' balo tarzida o'zgartirildi) aytardi: "Kitob o'qimagan insонning daladagi ho'kizdan zig 'ircha farqi yo'qdur". Demak, ovoz-

mayxo'ri, ashulachi masalasi nima bo'ldi? Sodir bolamni aytdingmi?" Birdan onamiz bu gapdan olovlanib, to'lg'anib ketdilar: "Bo, ordon! Shu otarchiga buncha bino qo'yqansiz, tovba! Yaltoqanib otalab, pulingizni shilsa, laqqa tushib siz ham bolamlaganining bolamagan. Buyam davring keldi, surib qol deb, sizniyam denka testga topshirvormasini!" Otamiz buyog'ini avval o'ylamagan shekilli, "yo'g'e, unchalikka bormas" dedi-yu, qaytib badiy qismi haqida og'iz ochmadni. Keitirilgan kitob dastasi tepasidagi birinchi kitobni olib, mugovasini silarkan, cheharsi yorishib xitob qildi: "Mana bu boshqa gap. G'afur G'ulom: "Sen yetim emassan". Onamiz yana keskin gap qo'shdilar:

– Bo'l-may-di! Umuman, bo'l-maydi. Anavi qudalikka nomzodning to'ng'ich o'g'li alimenti-

qa qochib ketgan, deyishdi. Oti ham anaqa... Bahoroy ekan. "Bahor qaytmaydi", desa g'alati chiqmyidimi?

Otamiz peshonasini uqalab, u kitobni ham teskarli taxladi.

– Ko'p, mayli. Mana, Dostoyevskiy! "Jino-yat va jazo". Rasmlariyam tiniq ekan. O'ziyam sindiqning yarmini egallaydi.

Shunda mayor akamiz sakrab o'rnidan turdi. Qizishib, qo'llini sitlab, "ashyoviy daili" keltingan bo'ldi:

– O'rtoqlar, davlatni ishi o'ynichoqmi sizlarga? Buyogda kelinlikka nomzodning o'rancha pochchasi Shayxalida ushugan jinoyatçilar qatorida o'tribdi. Bu kitob ochiqdan-ochiq shama bo'lib qoladi-yu!

– Mana bunisi-chi? Buyam o'zimizni G'apir akaniki ekan. "Mening o'g'rigina bolam"...

ku! Bu bilan kuyovo'traning ko'zlar qanaqa-yu, kelinposhshaniki anaqaroq degan gap chiqib qomiyidimi?

Otamiz ko'pni ko'rgan arbob sifatida gravinga stakanni to'qishirib, majlis ahlini tinchlantirarkan, yumshoqroq ohangga o'tdi: "Mana... Bolalar uchun ham kitob bor ekan. Bu bezoz mavzuda e'tiroq chiqmasa kerak? Xo'p, "Laylak keldi, yoz bo'ldi"...

Shunda kuyovo'tra chayon chaqqanday irg'ib o'rnidan turdi-yu, bir narsalar deb g'udranib, xonadan o'qday otlib chiqib ketdi.

– Ni'ma bo'ldi, – deb so'radi yoqa tutamlab onamiz.

Qizimizning aytishicha, uchrashuvga sherk bo'lib chiqqanda ko'rganish, kelinlikka nomzodning bo'y iuyovlikka nomzodning ikki qarichcha uzunroq emish. Hatto instagramdagidagi stolari ham "Layli, laylak" deb masxara qili-sharkan. O'sha kuni ham kuyov novcharoq ko'rinay deb oyoq uchida, kelin mutanosib bo'lish uchun bukilibroq suratga tushishgan ekan.

– Xo'p, – dedi otamiz. – Manavi mumtoz adabiyot namunasi ekan. Menimcha, shu bextiroq. Naqshiyam Abulqosim madrasasini eslatyapti. "Habib-us siyar"...

Birdan peshonasini tirishib, kitobni chetga surarkan, norozi g'udranib, xulosa yasadi: "Bo'l-maydi, qudalikka nomzodning ismi Habibjonmudi? Keyin o'tgan juma urologiya markazida ko'rganday bo'luvdim. Ta-ak, bunisi... "Farhod va Shirin" ekan". Onamiz dadamizga yalt etib yuzlandi:

– Adasi, sizni otingizga quda xolaning ismi oshiq-moshiq bo'lib qolyapti-yu. Qarigan chog'ingizda elga kulgi bo'lib yurmang tag'in.

Taxlamning oxiridagi asar "Ol kishnagan ogshom" bo'lib chiqdi. Mayor akamiz kamarini to'g'irlab, otamizning yoniga shaxdam qadamlar bilan chiqib, tantanavor e'lon qildi:

– O'rtoq olimiz a'zolari! Mana shu kitob ham mas'hum bir jinoyatga ishora qilyapti. Yigirma yil burun ko'cha mafiyasi quturgan payti qudalikka nomzod amakivachcholar Bo'stonlig tarafidan bir uyur ot o'g'irlab, rosa surdi-surdi bo'lgan ekan. Hurmatli padarimiza ming rahmat, agar kitob taqdim etish g'oyasi ola surimanganda biz guvoh bo'lgan kirdikorlar fosh bo'lmash edi. Men issiqida etagimizni yopib, ko'zda tutilgan to'y marosimini bekor qilihsa ovoz berishingizni so'rayman.

Rad qilib bo'limas dalillar oldida ojiz golgan otamiz o'z ra'yiga ilk bor qarshi chiqib, (kelinlikka nomzodni u kishi tanlab, himoyasida qat'iy oyoq, tirab turib organidan xabarbingiz bor) birinchi bo'lib behol qo'lib tarishga majbur bo'ldilar. Bir ovozdan to'y buzildi.

Aziz o'quvchi, shu tariqa adabiyot otamizdan kuchli keldi. Muqarrar ko'ngilsizlikdan olimizni arsab qoldi. Sizga ham turli janrdagi turfa kitoblarni ko'proq o'qishni tavsija qilamiz.

Doma TUROB

Husan Sodiqov chizgan rasm.

ga qo'yaman. Qarshilar, betaraflar? Yo'q. Rahmat. Endi, Sarvaraxon qizim, chopqillab chiqib, ikkinchi qavatdagi kitoblarni yig'ib tushing. Iloji boricha taxi buzilmagan, yangiroq bo'lsin.

Qizimiz Sarvaraxon dik etib turdi-yu: "Dodaqnonim, mavjud kitoblarning biror nafari qo'yildilar, ohori to'kilmagan, yili eski bo'lsayman, vidi yangi", deb izohladi va eshikka yo'naldi. Otamiz vaqtning qadrini yaxshi bilidigan odam emasmi, kitob keltirilguncha to'y tadorigi mavzusini cho'qilab turdi. Akamizni yaxshi bilasiz, o'sha surunkali DAN xodimi, mayor, haydovchilar orasida Temir olatayon nomi bilan otning qashqasidek tanilgan kishi. Otamiz ko'rsatkich barnogi' bilan akamizni turg'izib, tergovga oldi: "Qani, ichki ishlar

shik ekan. Birinchi ro'zgoridan oltita bolasi onasiga qo'shilib qaynog'alikka nomzodning orqasidan galalashib quvib yurarmish. Aniq tegib ketadi!

Otamiz bo'shashibroq kitobni teskarli qo'yildilar. Qo'lg'a ilashgan keyingi asar "Bahor qaytmaydi" bo'ldi. Padarimiz to'qinlanib: "O'tkir okamgila bu romanni yorib qo'yanlar. Videofilmni ko'rganman. Alimardon To'rayev! Lutfulla Sa'dullayev!" deb xitob qildilar. Shu joyga kelganda rafiqamiz bir o'rnidan turdi-yu, botinolmay joyiga qayta cho'kdi. Onamiz qoshlarini sakratib, dardningi aytib qol ishorasini bergenlardan so'ng:

– Uzr-ku, haligi, anaqa... Kelinlikka nomzodning opachasi bir tilapurush bilan qozoq-

– O'sha ariston ukaxonimiz aynan gruppavoy o'g'rilib uchun kesilib ketgan. O'z qulog'im bilan ishonchli manbalardan eshitdim.

Otamizning hafsalasi qaytib, eshitilar-eshitilmas: "Har banda o'z qulog'i bilan eshitidi-da", deb qo'ysi. Erkin Vohidovning "Istanbul fojasi" kitobi ham Turkiyada yashayotgan qudag'aylarning taqdiri bilan uyqashligi sabab chetga surildi. Onamiz kitob dastasiga bo'yin cho'zib, bo'g'irlab o'qidilar: "Qo-ra-ko'z Majnun". Sa'id Ah-mad". Shu topgacha tumtaygancha miq etmay o'tirgan kuyovlikka nomzod Shukrulloting ko'zlar ola-kula bo'lib ketdi.

– I-ya, buvijonginam, sovchilikka borganda kelinlikka nomzodning ko'ziga yaratib qarab qo'yaman ekansiz-da! Ko'zlar poyma-poy-

TABASSUM

QIRG'IZONNING QARILARI

Qirg'izonnинг qarilari
Qarsillatib qand yeidi.
Kim ularni sodda ko'rsa,
Adashadi – pand yeidi.

Qirg'izonnинг qarilari
Aldash nima – bilmaydi.
Shuning uchun saksonni ham
Nazar-pisand qilmaydi.

Qirg'izonnинг qarilari
Okeanni ko'rmanan.
"Boshqa yerda hayot – zo'rmi?" –
Deb birovdan so'rmanan.

Ariqda suv oqib turgan
Jannat bilar qishlog'in.

Qirg'izonnинг qarilari
Turib olar to bomodod.
Xuftondan so'ng yotib olar,
Tok ham bo'lar iqtisod.

Qirg'izonnинг qarilari
Bozoriy non yemaydi.
Tomorqada ter to'kar-u,
"Davlat boqsin!" – demaydi.

Sultonmurom OLIM,
O'zbekiston Yozuvchilar
uyushmasi a'zosi

E'LON

Yurtimizda ijod
qilayotgan xonanda,
kompozitor va
bastakorlar
diqqatiga!

Madaniyat vazirligi hamda "O'zbekkonsert" davlat muassasasi barchamiz uchun eng ulug' va eng aziz bayram – yurtimiz Mustaqilligining 33 yilligi munosabati bilan qo'shiqlar tanlovini e'lon qildi.

Tanlovida havaskor va professional xonandalar, shoirlar, kompozitor hamda bastakorlar Vatan, istiqlol, tinchlik va farovonlik, ona yurtga muhabbat va sadoqat, millatlararo do'stlik va hamjihatlik, o'zaro mehr-oqibat kabi yuksak insoniy tuyg'ular tarannum etilgan yangi qo'shiqlari bilan ishtirot etishlari mumkin.

Tanlovida qatnashish istagida bo'lgan ijodkorlar o'z qo'shiqlarini "O'zbekkonsert" davlat muassasasining @mustaqillik2024 telegram manziliga yo'llashlari mumkin.

G'olib deb topilgan xonandalar Mustaqillik bayrami munosabati bilan o'tkaziladigan tantanali tadbirlarda ishtirot etidi va quyidagi miqdorda pul mukofotlari bilan taqdirlanadi:

1-o'rin uchun (bitta) – 50 mln. so'm.

2-o'rin uchun (bitta) – 40 mln. so'm.

3-o'rin uchun (bitta) – 30 mln. so'm.

Qadrli yurtoshshalar! Vatan tuyg'usi ijodkor uchun chinakam ilhom manbaidir. Shunday ekan, ushu imkoniyatdan foydalaniib, o'z iqtidoringizni namoyish etishga shoshiling.

Ijodli ishlar 2024-yil 20-iyulgacha qabul qilinadi.
Tanlov g'oliblari 2024-yil 1-avgust kuni e'lon qilinadi.

Murojaat uchun telefon: +99871 234-24-28

Manzilimiz:
Toshkent shahri,
Shayxontohur tumani,
Navoij ko'chasi, 69-uy

Telefonlar:

Qabulxonasi: (71) 203-24-20
Devonxon: (97) 745-03-69
jadidgzt@mail.ru (71) 203-24-17
Jadid_gazetas@exat.uz

**"Sharq" nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
bosmaxona manzili:**

Toshkent shahri,
Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

Bosishga topshirish vaqt: 21:00
Bosishga topshirildi: 20:10
Sotuvda narxi erkin.

